

መሪር ግፍዲ አብ በስክዲራን ከባቢአን (ምድሪ ሰኩና 1970 = ፲፱፻፷፫)

SUMMARY

The present article deals with the bloody massacre of innocent civilians of 'Beskidira' (Zoba Anseba) and the intentional destruction of all the villages in the 'Sequina Zone' (about 15 K.M. East of Keren) by the Ethiopian Regime during the reign of Emperor Haileselassie in 1970. On Monday November 30th, 1970 about 120 civilians at 'Beskidira' were killed indiscriminately inside a mosque; (and in the next day (Tuesday, December 1st, 1970) the entire village 'Ona' was completely burnt down and about 714 people were slaughtered indiscriminately). The content of this article is based on the account of eye-witnesses of several persons in general and Abba Teweldebrhan Ghebremedhin in particular who was the vice-parish-priest of the 'Sequina Region' at that time. At the dawn of this Third Millennium, the 31 years old savage event, is an invaluable lesson for the future, which could be rounded up with the following expression: "massacres of innocent civilians - never again!"

መባእታ

ድገሪ ምፍራስ ፈደረሽን ኤርትራ ምስ ኢትዮጵያ፡ ብኡንብኡ ብ1961 መንእሲያት ኤርትራ ዝተጋህሰ መሰል ሕዝቦም ኬምልሱ ቃልሲ ጀመሩ። መንግሥቲ ኢትዮጵያ ከኣ፡ እቲ ዚፍልም ዝነበረ ቃልሲ ስለ ዚሰግእ፡ ነቲ ዝተላዕለ ምንቅስቃስ ብኢጋኡ እግሪ ተኸቢ ከሎ ኪቆጽዮ ፈቲኑ፡ ምዃን ምስ አበዮ፡ “ሕን ቀራናት ንጎዕማማት” ከም ዚበሃል፡ ሕርቃኑ አብ ልዕሊ ሰላማዊ ሕዝቢ ኬውጽኦ ተረኸቡ። ብሳዕሊኡ፡ ብፍላይ አብ መታሕት ኤርትራ “እዚ ኢዩ” ኢልካ ክትገልጽ ዚሰካሕክሕ ህልቂት፡ ፈጸመ። አብ መጀመርያ ሰብዓታት፡ ብፍላይ አብ በስክዲራ፡ ዖና፡ አቕርቦት፡ ተሰነይ፡ እምሓጀር፡... ሰላማውያን ሰባት አህለቸ። አብ ከባቢ ከረን ነዚ ህልቂት’ዚ መበገሲ ኪኸውን ካብ ዝኸኣለ ክልተ ነገራት ክንጠቅስ ንኽእል፤

1. አብ ወርሒ ጥቅምቲ ቀዳም መዓልቲ 1970፡ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ አብ ሃብረምጋቻ አድብዮም ብምጽናሕ፡ ንዋና አዛዚ ጦር ዝነበረ ጀነራል ተሾመ ዕርገቱ ዝተባህለ፡ ስለ ዝቐተሉዎ፡ ነዚ ሕንዚ ንምፍጻይ፡

2. “ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ካብ ከባቢ ከረን ዘሎ ዓድታት እናአተው ንኸተማ የጥቅሩ ስለ ዘለዉ፡ አብዚ ከባቢ ዘሎ ዓድታት እንተኣጥፊእና፡ መዕቆቢ ኪስእኑ ኢዮም...” ዚብል እምነት ስለ ዜሕደሩ።

ካብዚ እምነት ዚተላላሎም ጦር ሠራዊት፡ ምስ ኮማንዶስ ጎቢርም፡ ሰላማዊ ሕዝቢ ምቕታል ስራሕና ኢሎም ተተሓሕዙዎ። ንሎሚ አብ ምድሪ ሰባና² ዝተፈጸመ ዚሰካሕክሕ ህልቂት ጥራይ ከንቕርብ ኢና። ቅድሚ ጠዛዕባ እቲ ህልቂት ገለ ምባልና ግን አብቲ ጊዜ እቲ ካብ ዝተደርፉ ትንቢታውያን ደርፍታት፡ ሎሚ እቲ ሕልሚ ደቂ ሰባና ዝነበረ ብመልክዕ ደርፊ ዝገለጽዎ ትንቢት ስለዝተፈጸመ ሓንቲ አብነት ከንመልክት ንፈቱ።

- ✱ “ጦር ሠራዊት ከረን ገምጋሚ አሥመራልድ፡ ጃር ጉድናት ይናብራልድ”። ትርጉሙ፡ ጦር ሠራዊት ካብ’ሥመራ ከረን ወሪዶም፡ ካብ መሬትና እምላኽ የልዕሎም።

እዚ እንቕርቦ ዘሎና ጸብጸብ ምስቶም፡ አብዚ ዝገለፈ ጽንኩር ከኣታት፡ “አቦ ሕዝቢ ሰባና” ንምባል ዝበቐሩ አባ ተወልደብርሃን ገብረመድሃን (ፓድረ ኢኛሰዮ) ጎቢርና ኢና። አባ

¹ሚካኤል ሓሰማ ራካ (ፊት)፡ *ፀገታ ልርትራ*፡ 1992፡ ገጽ 185 ተመልከት።

²ሰኩና ካብ ከተማ ከረን ብወገን ሰሜን ዝርከብ ኮይኑ፡ ብእግሪ ዓርጋ መንገዲ ክልተ ሰዓትን ፈረቓን ኣቢሉ ኢዩ። ነዘን ዚሰፊሩ ዓድታት ዚመቐላሉ ኢዩ፤ አጀርባብ፡ ፈርሒን፡ በስክዲራ፡ ሳንቃ፡ ሓንጎል፡ ፈለጎርብ፡ ሙሻ ዓይግ፡ ሙሻ ሽባሕ፡ ፍሶራኹ።

ተወልደብርሃን አብቲ ሰላማዊ ሕዝቢ ዝቐተለሉ ዝነበረ ቦታ ዝቐመጡ ዝነበሩ “መንፈሳዊ ንፋስ” ምእመናን ክርስቲያን፣ ሓኪም ሕዝቢ ዝነበሩ ኢዮም። አብቲ ጊዜ ጸገም አብ ሞንጎ እቲ ሕዝቢ ኮይኖም፣ ብመጠኑ ናይቲ ኣስካሕካሒ ፍጻሜ ኪጽሕፉ ፈቲኖም ኢዮም። ሎሚ ርሓት ምስ ረኸቡ፣ ነቲ ብጎጲሩ ጽሒፎም ዝነበሩ ኣስፊሕና፣ ምስኦም ኮንኖ ዝምላእ እናመላእና፣ ንኻልኣት አብቲ ፍጻሜ ዝተሳተፉ ሰባት ተወኪሰና ብጽሑፍ ከነውጽእ እዋኑ ኮይኑ ይረኣየና። እዚ ከኣ እቲ ፍጻሜ 30 ዓመት ስለ ዝገበረ፣ ንዝኸሪ እቶም አብቲ ህልቂት ዝሞቱን ዝተሳቐዩን ንብረቶም ዝተራሰዩን፣ ዓይም ዝበደሞምን ኩሎም ደቂ ሰኩና ብጎልና ንዝክሮም። እቲ ኩሎ ዚጋጠሞም ጸገም አብ ታሪኽ ኪሰነድ እዋኑ ስለ ዝኾነ፣ እቲ ፍጻሜ ከይተረሰዐ ከሎ፣ ገለ ክንገብር ኣሎና ብዚብል ዕላማ ኢዩ። ብዛዕባዚ ህልቂት ሰኩና ቅድሚ ሕጂ ዝተጸሕፈ መጽሓፍ ወይ ዓንቀጽ (article) ክንረክብ ኣይከኣልናን። ኣባ ተወልደብርሃን ነዚ ዝገለፈ ታሪኽ እናተደፋነቑን እናነብዑን ኢዮም ዜዘንትወዎ። ኪዘንትወልና ከለዉ፣ ከም ሓደ ዜሰካሕክሕ ፍጻሜ አብ ቅድሚ ዓይንና ዘሎ ኮይኑ ስለ ዝረኣየና፣ እናነባዕ ና ኢና ንጽሕፎ ዘሎና። እናነባዕኩም ከም እተንብቡዎ ኣቐዲምካ ኪግመት ይከኣል።

እዚ ሓጺር ጽሑፍ፣ አብ ሠለስተ ክንመቓቕሎ ንኸእል፤

- 1) ነቲ አብ ወርሒ ሚያዝያ 1970 ዚጋጠመ ምቅጻል ኣጀርባብ፣
 - 2) እቲ አብ ወርሒ ኅዳር 1970 ዚጋጠመ ምቅጻል ዓድታት፤ መሻ ሻባሕ፣ መሻ ዓይግ፣ ፍሶሩኽ፣ ፈለዓርብ፣ በስክዲራ፣ ሓንጎል፣ ሳንቃ። ዝያዳ ኣቓልቦና አብ መስጊድ በስክዲራ ዝተፈጸመ ህልቂት ኪኸውን ኢዩ።
 - 3) ብዛዕባ እታ ካብ ምሉእ ሰኩና ብተኣምራት ዝደጎነት ፈርሖን።
- አብ መወዳእታ ከኣ ነዚ ኩሎ ዝተፈጸመ ግፍዒ ዝተቓወመሰ አሎዶ፤ ዚብል ክንምልስ ክንፍትን ኢና።

ሀ-ምቅጻል ኣጀርባብ

ብገለብ ኣቢሎም ዝመጹ ሠራዊት ኢትዮጵያ፣ አብ ኣጭራሕን ጅቑመራን ዝበሃል ቦታ ምስ በጽሑ፣ ኣጋ ምሽት ምስ ኮነ፣ ጀብሃ አብቲ ዓዲ ጸኒሖም ገለ ቁሩብ ተኸሲ ገበሩ። አብዚ ውግእ እዚ ሓደ ወተሃደር ኢትዮጵያ ኪመውት እንከሎ፣ ካብ ወገን ጀብሃ ከኣ ንሓደ ኣቕሲሎም ብሕይወቱ ሓዙዎ። ንጽባሒቱ፣ ንግሆ ፳፯ መጋቢት ፲፱፻፷፪ ዓ.ም. መድኃኔ ዓለም መዓልቲ፣ (5 ሚያዝያ 1970) ብፍሩህን ብቲሩን ኣቢሎም ብምምጻእ፣

ንኣጀርባብ ኣኸበቡዎ። ሕዝቢ ኣጀርባብ ወላ ሓንቲ ካ ኣይገብሩናን ኢዮም፣ ዚብል እምነት ኣጎዲሩ፣ ገለ አብ ገዛኡ፣ ዝበዘን ግን አብ ኣፍ ቤተ ክርስቲያን ቅዱስ ፍራንቸስኮስ ተኣኪቡ ኪጽበዮም ጸንሖ። እቶም ወተሃደራት ከኣ ነታ ዓዲ ከቢቦም ሓዙዎዎ፣ ሽዑ ክልተ ወተሃደራት፣ ናብቲ አብ ቅድሚ ቤተ ክርስቲያን ተኣኪቡ ዝነበረ ሕዝቢ መጺኡ፣ “ጀብሃይ ርኢኹም።” ቢሎም ሓተትዎ። እቲ ሕዝቢ ከኣ “ኣይረኢናን” ምስ በሎዎም፣ “ሓሰውቲ! ትማሊዶ አብዚ ሳዕሊ ኣይነበሩን።” በሎዎ። ሕዝቢ መልሲ ከይሃበ ሰቕ በለ። ቀጺሎም እምበኣርከስ ሰብኣይ ዘሎ ናብ ሩባ ይተኣከብ ኢሎም ኣዘዙ። ሽዑ ንኹሎም ሰብኡት አብ “ሩባ ተረኽቦ” ኪእከቡ ተኣዘዙ። ወተሃደራት ከኣ ንዓዲ ከቢቦም ሓዙዎዎ፣ እቲ ሻምበል ብቐልጡፍ ዓዲ ኪቃጸል ትእዛዝ ሃበ።

ወተሃደራት ከኣ ብኹሉ ወገን ጀሚሮም፣ ብዘይካ 35 ዚኾና ገዛውቲ ማለት ብዘይካ ጉርጃ ዝበሃል ሳዕላዊይ ቦታን ዓዲ ገንደርን ዓዲ ኖርን፣ አብ ዙርያ መስጊድ ዘሎ ቁሩብ ገዛውትን፣ ካልእ ኩሎ ኣንደዱዎ። ገዛውቲ ካብ ምንዳዱ ምጉርጓሩ ከፊኡ ነበረ፣ ማለት ካብ ኣንስቲ ብኃይሊ ሽልማትን ኮበርታታትን፣ በቢዓይነቱ ብዙን ኣቐሑት ገዛን ወሰዱ። ከምኡውን ናይ ቤተ ክርስቲያን ንብረት ዝኾነ ክልተ ዓራት፣ ክልተ ዓቢይን ንእሽቶን ጣውላ፣ ሙራለታትን ሾሞንተ ኩንታልን ፈረቓን መሸላ፣ ሾሞንተ ሸሓኒ፣ አብ ገዛ ካህንን ፈላሲትን ዝነበረ ገለ ቁሩብ መጻሕፍትን ጥራውዝትን ተቃጸለ።

ከምዚይ ኢሉ ገዛውቲ ኪቃጸል እንከሎ፣ ሰብኡት ኩሎም አብ ሩባ ተረኽቦ ተኣኪቦም ነበሩ። ሓደ ካብቶም ወተሃደራት ከኣ “ገዛውትኹም ብጌጋ ኢዩ ነዲዱ ዘሎ”ዎ፣ ሕጂ ከኣ ካብ ኮነስ ድጎን፣ ጽንዓት ይህብኩም።...” እናበለ ኣላገጽሎም። ካልኣይ ወተሃደር ከኣ ትቐብል ኣቢሉ “ንሕና መኣስ ኮይና ዘንደድናዮ! ካብ ሓንቲ ሰበይቲ ብዝነጠረ ሓዊ ኢዩ ዝነደደ...” ኪብል ተዛረበ። ሽዑ ኣድም ወዲ ፍካክ ብድድ ኢሉ “ብሳዕሊ ጀሚርኩም “ኣቃጽልዎ” እናበልኩም ባዕልኹም ሓዊ መለስኩምሉስ ከኣ፣ ሕጂ መለስኩም ንሕና እየንደድናዮን ትብሉ!!...” እናበለ ተቈጢዑ ምድሪ ሃረመዎ፣ እቲ ሻምበል እዙይ ምስ ሰምዐ፣ ተናዲዱ፣ “እዙ ዝገበርካዮ ሰራሕ ከም ነኣና ዝሃረምካ ኢዩ! ሕጂ ብቐልጡፍ ሠለስተ ላም ኣምጽኡ!...” እናበለ ኣበርቲዑ ኣፈራርሖም። ደቂ ዓዲ ብጣዕሚ ሰንበዱ። ሕይወቶም ኬድጎኑ፣ ካብተን አብ ሞሮር ወፊረን ዝነበራ አሓ፣ ሓንቲ ናይ ሓምደ ዓሊ፣ ካልኣይቲ ከኣ ናይ ተኸለ ገንደር ኣምጺኣም ሃቡዎም። እታ ሣልሰይቲ ከይመጸት እንከላ፣ ከምኡውን እተን ክልተ ከይተሓረዳ ከለዋ፣ ሄሊኮፕተር አብ “ተረኽቦ”

ወረደት። “ንቅሉ ዓንሰባ ኢዩ ምሕዳርኩም” ዝብል ትእዛዝ መጸ። ወተሃደራት እጀርባብ ገዲፎም ክልተ ሳም ጥራሕ ሓዞም ንታሕቲ ገጸም ነቐሉ። ካብ እጀርባብ ኪብገሱ ከለዉ፡ ሓሙሽተ ዝኾነ መንእሰያት፡ ከቢድ መሳርያ ኪሸከሙ ወሰዱዎም። ሕዝቢ እጀርባብ፡ ካብቲ ምንዳድ ዓድሰ፡ ናይዞም መንእሰያት ምውሳድ ብዙኅ አሻቐሎ።

ቦቲ ጊዜ እቲ አባ ተወልደበርሃን አብ ሰኩና በይኖም ኢዮም ዝነበሩ። ዕለቱ ሰንበት ነበረ፡ ቅዳሴ’ውን አብ ፈርሒን ጥራሕ ኢዩ ዝነበረ። ስለዚ በዓል አባቲ አብ ቅዳሴ አርፊዶም፡ ካብ ቤተ ክርስቲያን ውጽእ ምስ በሉ፡ ካብ እጀርባብ ዚወጽእ ጸሊም ብርቱዕ ትኪ ረአዩ። አባቲን ሕዝቢ ፈርሒንን ሰንበዱ። አባቲ ብቐልጡፍ ማኪና ገደም ኪረድኡ ተበገሱ። አብ ሣንቃ ምስ በጽሉ፡ ሰብ ሳንቃ’ውን ብዙኅ ተሸቢሮም፡ ገለ ኪሃድሙ፡ ገለ ከአ አብ ቤተ ክርስቲያን ተአኪቦም ኪምህለሉ ጸንሑዎም። እጀርባብ ይነድድ ከምዘሎ’ውን አረጋገጹሎም።

ነታ ማኪና አብ ሳንቃ ገዲፎማ፡ ምስ አቶ ሰብሓት ጨባዕ ዝተባህሉ ምእመን፡ ብእግሮም ንእጀርባብ ከዱ። ንእጀርባብ አጸቢቐ ዘርኢ “አሸካና”፡ ዝበሃል ቦታ ምስ በጽሉ፡ ብዙኅ ገዛውቲ እጀርባብ ቁም ኢሉ ነዲዱ። ቁሩብ ትኪ ጥራሕ ኬውጽእ ጸንሑዎም። ብጣዕሚ ሰንበዱ። ገለ ዝነደደ ወይ ድማ ዝተቐትለ ሰብ ከይህሉ እናፈርሉ፡ ናብ ዓዲ ቀረቡ። ደቂ ዓዲ፡ ገዛውቶም ኪነድድ ምስ ጀመረ፡ ሰሊሒሎም ዘውጽእዎ ገለ ቁሩብ አቁሑት ኪወስዱ፡ ኪገናጽሉዎ ጸንሑዎም። ዝበዝኹ ካብቶም ሕዝቢ አብ አፍ ቤተ ክርስቲያን ተአኪቦም ጸንሑዎም። ገለ ከአ ማይ ዝሸላእካያ ህበይ ኪመስሉ፡ ጽላል ኪረኽቡ፡ አብ እግሪ አእዋም ተአኪቦም፡ ምስ ብዙኅ ገዝን፡ ነቲ ሓዊ ልቕ-ምጽ ዘበሎ፡ ሰብ ዝነበሮ ዘይመስል ገዛውቶም ኪጥምቱ ጸንሑዎም። ገለ ውሑድ ዘይነደደ ገዛውቲ ጥራይ ተረፉ ነበረ። አባቲ ነቲ ብገዝንን ጥሚትን ጽምእን ገጹ ቀምሲሉ ዝነበረ ሕዝቢ አጸናኒዎም፡ ናብቶም ወተሃደራት፡ እናነደሩ ናብ ሩባ “ተረኽበ” ገጸም አምርሑ።

አባቲ ብሕርቃን ነዲዶም፡ እናተሃንደዱ፡ ናብቶም አብ ሩባ “ተረኽበ”፡ ንኹሎም ሰብሓት ዓዲ አኪቦም ዚምርምሩ ዝኸበሩ፡ ወተሃደራት መጹ። አብ ሻምበል ቅድሚ ምብጸሖም፡ አብ መገዲ ዝጸንሑዎም ወተሃደራት፡ “እንታይ ዝኾነ ኢዩ፤ ናበይ ዝኾይድ ኢዩ፤ ኪድ በልዎ!” እናበሉ ኪዛረቡ አባቲ ይሰምዑዎም ነበሩ። ጠኒኖም ከአ ናብቲ ሻምበል ገጸም ኪስጉሙ ከለዉ፡ ሓላዊ ሻምበል ደው አቢሉ፡ ኩነታቶም ሓተቶም። አባቲ

ከአ ምስ ዋና ሓላፊ ኪዛረቡ ከም ዝደልዩ ሓበሩዎ። ምስ ሓለቓኡ ተዘራረቡ ከአ ኪሓልፉ አፍቀደሎም። አባቲ ነቲ ሻምበል፡ “ብምንታይ ምኽንያት ከምዚ ጌርኩም ዓዲ ኢቃጸልኩም።...” ቢሎም ብድፍረት ተዛረቡዎ። ሻምበል ከአ “ክትፈልጥ እዙ ዓዲዞይ ዓዲ ወረበላታት ኢዩ!! ትማሊ ምሽት አብዚ አድሪሮም እንከለዉ፡ ‘አይረኢናን አየብላዕናን...’ እናበሉ ሓሶት ተዛረቦም! ናይዚ ምስክር ከአ፡ እዚ ተማሪኹ ዘሎ ወንበዴ ኢዩ” እናበለ፡ ነቲ አሲሮሙዎ ዝነበሩ ጀብሃ (ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ = ተ.ሓ.ኤ) አርአዮም። አባቲ “ክንዲ ብጽሕ ውላድካ አይትማሓል” ኮይኑዎም ዚብሉዎ ጠፍአም።

አባቲ ሕዝቦም አጸናኒዮም፡ ንሳንቃ ተመልሱ። እታ አብ ሳንቃ ዝገደፋዋ ማኪናአም፡ ዚምለሱ ዝነበሩ ወተሃደራት ምስ ረኽቡዎ፡ መማላለሲት ጀብሃ ኢዩ፡ ነጽድፋ ተበሃሂሎም፡ ኬጽድፋዎ ሆ ኪብሉ ከለዉ፡ ሕዝቢ ናየባቲ ምኽኒና ገሊጹ፡ ለሚኑ አትረፋ። ኪፍትሹዋ ኪብሉ፡ ኩሉ አመላሎቹዎ። ገለ አቕሑታ’ውን ወሰዱዎ። አባቲ ምስ መጹ፡ ኩሉ ተበታቲኑ ጸንሑዎ። ዳግማይ ሕርቃን አጋጠሞም። ድገሪ ክልተ ሰዓ ት ማኪናአም አዓርዮም፡ እናሓዙ ንፈርሒን ተመልሱ። አባቲ ንሰብ ሳንቃን ፈርሒንን ኩነታት እጀርባብ ስለ ዝነገሩዎም፡ ብዝከአሎ፡ ኮበርታ ክዳውንቲ፡ ዚብላዕ ሓዞም ኪረድኡዎም ከዱ። አባቲ ከአ ኩነታት ህድእ ምስ በለ፡ ናብ አቡኅ ሉቃስ ሚለዚ ከይዶም፡ ኩሉ ነገራት እጀርባብ ስለ ዝገለጹሎም፡ ገንዘብ፡ ክዳውንቲ፡ ኮበርታ ሓሪጭ ሃቡዎም። አባቲ ከአ ንሰብ እጀርባብ ደሉዎ።

ለ- ሓዲሽ መደብ ዕንወት አብ ልዕሊ ሰኩና

ሓደ ንግሆ፡ ነፋሪት ኢትዮጵያ፡ አብ ምሉእ ሰኩና እናዘንበዩት፡ ወረቓቕቲ ነስነሰት። ካብ ሰኩና ጀሚራ ክሳዕ በቓክ፡ ማርያ ጸላም፡ ማርያ ቀደሕ ሓደ ካርታ ዝተሣእሎ ዓቢይ ወረቐት ኢዩ ትንሰዝ ዝነበረት። አብቲ ካርታ ብቐይሕ ዝተሸለለ ቦታ ነበረ፡ ከምዚ ዚብል ከአ ነበሮ “ግማሽ ምድሪ ተርቀ ይቃጠላል = ፍርቂ ምድሪ ተርቀ ኪቃጸፊ ኢዩ”። ሕዝቢ እዚ ጽሑፍዚ በምሓርኛ ኮይነ አይተረድእን። አባቲ ምስ ተርጎሙሉ ግን፡ ነገሩ ሓርቢቲዎ ዚብሎ ጠፍአ። ብዙኅ ከይደንጎዩ ከአ እቲ ናይ ጥፍኣት ወፈራ ፈለመ።

፡ ሕዝቢ «አሸካና» አብ ዝተባህለ ቦታ ኪበጽሕ ከሎ «አሸካና ማላኖኹ» = «ገርግስ መጋርሕ» እናበለ ናብ መጋርሕ (ንክረን) ገጹ እናሰገደ አመባሂኑ፡ ሓንቲ እምኒ ድርብይ አቢሉ ዜዕርፈሉ ቦታ ኢዩ።

1- ምቅጻል ሙሻ ዓይግ

ወረቆት ምስ ተደርቦዮ ዳርጋ ድገሪ ቁሩብ መዓልታት፡ ጦር ሠራዊት፡ ዕለት 26 ኅዳር 1970 (፲፮ ኅዳር ፲፱፻፷፫) ሙሻ ዓይግ አቃጸሉ። ብማዕዶ ትኪ ዒግ ምስ በለ፡ አባቴ ምስ ሕዝቦም ከኃታት ሙሻ ዓይግ አስተውዓ ሉሉ። አባቴ ማኪናኦም ሒዞም ሕዝቢ ኪረድኡ ጐዮዩ። ፈለዳርብ ምስ በጽሑ ካብ ሙሻ ዝሃደሙ ሕዝቢ፡ አብ መገዲ ረኽቡዎም እሞ ኩሉ ከኃታት አዘንተዉሎም፤ “ወተሃደራት ዓድና የንድዱዎ፡ ይራሰዩዎ አለዉ።... ተናግፋዎ ስለ ዘይቡልኩም ሃዩ ንቡና ተመለሱ...” ቢሎም ነባቴ መለሱዎም። ምስ ሕዝቦም ከኣ ንፈርሔን ገጸም አምርሑ። እዚ ብሙሻ ዓይግ ምቅጻል ዝፈለመ፡ ብሻምበል ከበደ ዚምራሕ ጦር ሠራዊት፡ ንሰኩና ኬቃጽል ዝተመዘዘ ነበረ። ንብረት ምስ ራሰዩ፡ ዝወጥቲ ድማ ምስንደዱ፡ ዚሓድሩሉ ቦታ፡ ከባቢ ሩባ ዓ ንሰባ ነበረ። ስለዚ ቀዳመይቲ መዓልቲ ሙሻ ዓይግ ምስንደዱ፡ ዓንሰባ ተሳጊሮም ወስበንሰረኹ አቃጸሉ።

2- ምቅጻል ፍሶሩኹን ሙሻ ሸባሕን ፈለዳርብን

ሙሻ ዓይግ ምስ አቃጸሉ፡ አብ ሣልስቲ፡ ምሸት ቀዳም 28 ኅዳር 1970 (፲፱ ኅዳር ፲፱፻፷፫) ወተሃደራት ኢትዮጵያ ንፍሶሩኹ እንዲደም፡ አብ ዓንሰባ ሓደሩ። ንፍሶሩኹ ከንድዱ እንከለው፡ ክልተ አንስቲ ሰብ ፍሶሩኹ ማለት ማሕዋዊት ዘርአሥላሴ ሰይቲ ሐመድኖካ ናሽሕ እኩብ፡ እታ ካልኣይቲ ከኣ ድንጋ ዕመር ሰይቲ አዳላ ናሽሕ እኩብ ቀቲሎም ነበሩ። ምድሪ ምስ መሰየ፡ እቶም ጦር ናብ ዓንሰባ አቢሎም ምስ ወረዱ፡ ደቂ ዓዲ ነዘን ክልተ አንስቲ ኪደልዩዎን አምሰዩ፤ አብ “ሸካት” ዚበሃል ሩባ ጥቓ ፈለዳርብ፤ ከኣ ረኽቡዎን፡ ደቂ ዓደን ራሳ ተሰኪሞም ንፈርሔን አምጽኡዎ። አባ ተወልደብርሃን ምስ ምእመናኖም ብለይቲ ቀበሩዎን።

ቀዳም ምሸት እቶም ጦር ሠራዊት፡ ንፍሶሩኹ ከንድዱ እንከለው፡ ደቂ ሙሻ ሻባሕ ደወል ደዊሎም፡ ኩሎም ክርስቲያኖም አስላሞም ንቢሮም፡ አብ ቤተ ክርስቲያን ተኣኪቦም ኪምህለሉ አምሲዮም ነበሩ። እዚ ኪገብሩ እንከለው፡ ብማዕዶ አብ ጎቦ ኮይኖም ዚርእይዎም ዝነበሩ ጀብሃ፡ ምድሪ ምስ ዓረበ ነቶም ሽማግሌ ዓዲ ጸውዑዎም፤ “ንሰኻትኹም ንመንግሥቲ ኢትዮጵያ ብዓጀብ ክትቅበልዎም ኢልኩም ደወል ደዊልኩም፡ ሕዝቢ ኣኪብኩም ክትጽበዩዎም ውዲልኩም። ሕጂ ኣብዚ

ዓዲ እዙይ ሓደ ማሕለእኪ እንቲ ሞተ፡ ሓላፍነት አብ ርእሰኹም ኢዩ። ንሕና ብወገንናውን እንገብረኩም እሎና። ክትድኻ እንቲ ደሊኹም፡ ዓድኹም ንዲግኩም፡ ኩልኹም ንመሮር ህደሙ፡ ...” እናበሉ ምፍርራህ ዝተሓወሶ ሰምዕታ ሃቡዎም። ሽቡ ሕዝቢ ፈራሑ፡ አቐሩሑቱን እኹሉን፡ አብ ዓዲ ዛሕዚሑ፡ ጥሪቲ (ከብቲ) ጥራይ ሒዞ ናብ ጎቦታት ሃደሙ።

ሰንበት 29 ኅዳር 1970 (፳ ኅዳር ፲፱፻፷፫) እቶም ጦር አንጊሆም ናብ ሙሻ ሸባሕ መጹ። እቶም ወተሃደራት፡ አብ ዓዲ ቅድሚያ ምእታዎም ግን ሓደ ካብቶም ጀብሃ፡ አብ “ክብት ወዲ ሠመራ” ዝተባህለ ቦታ ኮፍ ኢሉ ይርእዮም ነበረ፡፡ ናብ ዓዲ ቅርብ ምስ በሉ ዓው ኢሉ አምሪሩ እናጸረፎም “ናበይ ትኸዱ! ተመለሱ...” እናበለ አፈራሪሁዎም፡ ናብቲ ጎቦ ሃደሙ። ወተሃደራት ኩሎም አብ ምድሪ በጥ በሉ። ቀስ እናበሉ ከኣ፡ ገሊኦም ብበጠበጥ ናብታ ንሉ ዝነበራ በራኽ ወዲኦም፡ ኣርበዕተ ጊዜ ተኩስሉ፡ ግን አይረኽቡዎን። ንሙሻ ሸባሕ ኣኸቢቦም ሓዙዎ። አብቲ ዓዲ ግን ብጀካ ሠለስተ ፈለሰትን ሓደ ሰብአይን ካልእ ሓደኻ አይጸንሖምን። ነተን ፈለሰቲ ማለት እናቴ ለተማርያም ቢዮኑ፡ እናቴ ኖረት (ለተብርሃን) ተ/ማርያም፡ እናቴ ለተዘጊ መንታይ፡ ጸዊያም ብዙኅ ነገራት ሓተቱወን፤ “ወንበዴታትዶ ሪእኸን፤ እዞም ደቂ ዓዲኽ ናበይ ከይዶም።...” ዚብል ሕቶታት ኣቐረቡለን። “ንሕና ሓንቲኻ ይረእናን!” ቢለን ምስ መለሳ፡ ጀባእን ጐርጐርም 200 ቅርሺ ወሰዱለን። ከምኡ ከኣ ሓንቲ ጠርሙስ ወይኒ ቅዳሴ ኣሕዲጎም ሰተዩዎ። እዘን እናቴታት ነዚ ኩሉ ተጸዊረን ከረን አተዋ።

ብድገሪ ጦር ሠራዊት፡ ናብ ፈለዳርብ ገጸም አምርሑ። ሰብ ፈለዳርብ፡ ኩሉ ኩኃታት ስለ ዝተገንዘቡ፡ ዕጭኦም ከም ዝኣኸለ ኣስተውዲሎም፡ ገለ ብለይቲ ተጠዋውዮም ከረን አተዉ፡ ገለ ከኣ “ስሑ” ናብ ዝተባህለ በረኻን ጸድፍን ዝኾነ፡ ኪነው ኣጀርባብ ዝርከብ ቦታ ሃደሙ። ብኡ ኣቢሎም ከኣ ገሊኦም ንኸባቢ ኣፍዓበት ኣቢሎም ገፃዙ። ገለ ከኣ ንበስክዲራ፡ ፈርሔን መጹ። ጦር ሠራዊት ፈለዳርብ አቃጸሉ፡ ንብረት ዘረፉ።

3- ምቅጻል በስክዲራ

በስክዲራ ዚብል መጽውዒ ብኸልተ ቃላት ብሌን ዝቐመ ኢዩ፤ “በስክ” - “ዲቃ”፡ “ዲራ” - “ድማ” ማለት ኢዩ። እዚ ከኣ ነቲ አብ ትሕቲ ዓበይቲ ድማ ዝበቀሉ ዲቃ ዜመልከት ኢዩ።

‘አብዚ ጊዜ እዚውን ወስበንሰረኹ፡ ፋፍዳ፡ ጥቓ ጸባብ ዘላ ሸምሊኹ ዝተባህለት ንእሽቶ ዓዲ ወተሃደራት ኢትዮጵያ ከም ዚቃጸሉዎ ይፍለጥ።’

‘ፈለዳርብ ካብ “ፈለድ ኤረብ” ዝወጸ ኮይኦ ቀንዲ ትርጉሙ ከኣ “መቐብር ፈላሳ” ማለት ኢዩ።’

ከመይ አብቲ ከባቢ፡ ከሳዕ ሎሚ አሠሩ ዘይጠፍኡ፡ “ድማ” (ዲራ) ብብዝሒ ከም ዝነበረ ይፍለጥ። ኣጉዳ ኪሰርሑ ከለዉ ከኣ ነቲ መጻውር ቦቲ ዒቃ ይኣስሩዎ ነበሩ። በስክዲራ ቅድሚ እዚ ኣብ ታሕቲ ከነዘንቲዎ ተቐሪብና ዘሎና መሪር ህልቂትን ዕንወትን ምፍጻሙ፡ እንተ ወሓደ ብሠለስተ ነገራት ናይ ሰኩና ማእከል ሥልጣኔ ከም ዝነበረት ይፍለጥ።

1) ኣብ ምሉእ ሰኩና ዝነበት እንኮ ቤት ትምህርቲ፡ ኣብ በስክዲራ ትርክብ ነበረት። እዛ ቤት ትምህርቲ እዚኣ ብ1962 ብኣባ ገብረ ቅዱስ መስቀልን ብምትግብባር ሕዝቢ ሰኩና ዝተሰርሐት ኢያ።⁶ ካብ ምሉእ ሰኩና እናመጽ ዝመሃሩላ ዝነበሩ ኢያ። ዳርጋ ኩሎም እዞም ሎሚ ካብ 40 ዓመት ንላዕሊ ዘለዉ ምሁራን ደቂ ሰኩና፡ በዛ ቤት ትምህርቲ እዚኣ ዝጎለፉ ኢዮም ክንብሎም ንክእል።⁷ በዚ ቤት ትምህርቲ በስክዲራ እናተማህሩ ዝጎለፉ እናቲ ፓስኪሊና ሕመድ “ጽበት ቤት ትምህርቲ ስለ ዝነበረ፡ ክልተ ክፍሊ (ንኣብነት ቀዳማይን ካልኣይን) ኣብ ሓደ ገዛ ብምዃን፡ እቶም ቀዳማይ ንምብራቕ ገጸም ኮፍ ይብሉ፡ ሰሌዳ ኣብ ቅድሚኦም ይግበረሎም፡ እቶም ካልኣይ ክፍሊ ከኣ ንምዕራብ ገጸም ኮፍ ይብሉ፡ ንኣታቶምውን ኣብ ቅድሚኦም ሰሌዳ ይግበረሎም፡ ከምዚ ቢሎም ከኣ ትምህር ይውዕሉ ነበሩ” ቢላን ይምስክሩ።

2) ቀደም፡ ቅድሚ ምድምሳስ በስክዲራ፡ ኣብ ምሉእ ሰኩና ዝነበረት ሓንቲ ድኳን፡ ኣብ በስክዲራ ትርክብ ነበረት። እዛ ድኳንን ዚኣ እንዳ ኣቶ ሽከር ልጃም ተክለየስ ነበረት። እዛ ድኳንን ዚኣ፡ ኣብቲ እዋን እቲ፡ ንሕዝቢ ዜድሊ ዝኾነ መሠረታዊ ነገራት እናቐረበት ኣገልግሎታ ትህብ ነበረት። ተመሃሮ ሰኩና ትምህር ውዲሎም ስድራኦም ኮነ ደቂ ዓዶም “ዝእኩም ኣምጽኡልና” ዝበሉዎም ኩሉ ይዕድጉ ነበሩ። ዝጸገሞ ከኣ ተመዝጊቡ ይወስድዎ፡ ቀውዒ ዕድኡ ይኸፍል ከም ዝነበረ ደቂ ዓዲ የዘንትዉ።

3) በስክዲራ ምስ ሙሻ ዓይግ፡ ብጽቡቕ ኣገባብ ዝተሃንጸ፡ ምዕርግ ዝበለ መስጊድ ዝነበረን ኮይነን፡ ዋና ማእከል ምስልምና ምዃንን ይፍለጥ።

በዚ ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐሰን ካልእ ነገራትን ተሠንያ፡ ናብ ምዕባለ ገጸ ሰለይ ትብል ዝነበረት በስክዲራ፡ ብሰንኪ ጭካኔ ወተሃደራት ኢትዮጵያ፡

ተቐጽየት። እቲ ብሙሻ፡ ብፍሶሩኹ፡ ብፈለዳርብ ጀሚሩ፡ ምቕታልን ንብረት ምዝማትን፡ ምቅጻልን፡ ብመደብ፡ ሰራሕና ቢሎም ተታሓሒዞም ዝነበሩ ወተሃደራት ኢትዮጵያ፡ ንበስክዲራ ዝፈርዱላ መዓልቲ ኣኸለት።

ጦር ሠራዊት ኣብዘን ልዕል ኢልና ዝጠቐስናየን ዓድታት፡ ግፍዒ ምስ ፈጸሙ፡ ሰብ በስክዲራ “ሎሚ” ምበኣር ናባና ገጸም ኢዮም” ብምባል ብፍርሂ ተሸቑሩሩ። ምሸት ሰንበት 29 ኅዳር 1970 (፳ ኅዳር ፲፱፻፷፫) ኩሎም ደቂ በስክዲራ ንዘተ ተኣከቡ፤ “በሉ ሎሚ ኣብ ሩባ ዓንሰባ ሓዲሮም ኣሎዉ”፡ እንተመጽና፡ ኩልና ተኣኪብና ንቀበሎም...” ቢሎም ተሰማምዑ። ንሠራዊት ኢትዮጵያ ገጸ በረኽት ኪኾና ክልተ ላም ቀሪቦም ሓደሩ።

ንጉሆ ሰኩይ 30 ኅዳር 1970 (፳፩ ኅዳር ፲፱፻፷፫)፡ በዓል ማርያም ጽዮን መዓልቲ፡ ሰብ ሳንቃን ሰብ ሓንጎልን፡ ገለ ቁሩብ ሰባት ካብ ፍሶሩኹን ፈለደርብን፡ ምስ ሰብ በስክዲራ ሠመሩ። እቶም ሰብ ሳንቃን ሓንጎልን ናብ ካህናቶም፡ ናብ ፈርሔን ኪመጹ ከለዉ፡ ገለ ሰብ በስክዲራ ምስኦም ኪሕወሱ ምስ ለመኡዎም፡ ተጸንበሩዎም። ኣሰላምምን ክርስቲያናምን ብሓንሳብ ነበሩ። በቲ ጊዜ፡ ተይ ኣብ በስክዲራ ከም መጠን መምህር ትምህርተ ክርስቶስ (ካተኪስታ)፡ እናቲ ለተመድህን እክት ነበሩ። ኩሎም ክርስቲያን ኣብ ቅድሚ ቤተ ክርስቲያን በስክዲራ ኣኪበን፡ መስቀልን ሥእሊ ኪዳን-ምሕረትን ቅዱስ ጊዮርጊስን ሒዞም ተሠርዑ። መቐጽርያ እናደገሙ፡ ኣብ ሣልሳይ ናይ ደስታ ምሥጢር ምስ በጽሑ፡ ጸሎቶም ከይወድኡ እንክለው፡ ካብቶም ኣብ ወገን መስጊድ ተኣኪቦም ዝነበሩ ኣሰላም፡ ሓደ ሰብኣይ ተላኢኹ መጸ፤ “ብወገን መስጊድ ኪመጹ ቀሪቦም ኣሎዉ”፡ ንሰኽትኩምውን ከይትፈርሑን ከይትሰንብዱን!! ብሓንሳብ ኩይና ንቢርና ክንቅበሎምን ክንዕጅቦምን፡ ከምኡ ከኣ እተን ክልተ ላም ከወፍሎም እንክሎና ከመዕርገልናስ፡ ናባና ተሓወሱ” ዚብል መልእኽቲ ኣብጽሓሎም።

ድሕሪ ዚ እቶም ክርስቲያን ተሠሪዮም፡ መቐጽርያኦም እናደገሙ፡ ብማእከል ዓዲ ሰንጢቕም፡ ኣብ ጥቓ ገዛ እንዳ ኣቶ ብእምነት ማለት ኣብ ጥቃ መስጊድ ኪበጽሑን፡ እቶም ወተሃደራት ቦታ ድኅሪ መስጊድ ዘላ በራሽ ቅልቅል ኪብሉን ሓደ ኮነ። ሕዝቢ ኩሉ ጦር ሠራዊት

⁶ *ብሩራዊ ኢዮቤል “25” ዓመት ማ.ጌ.አ.ካቲት 25 ኣብ ሰኩና*፡ ሓምለ 1955 - ሓምለ 1980 ዓ.ም.እ. (1963 - 1988 ዓ.ም.ፈ.) 1988 ገጽ.9፡34-36።
⁷ ቅድሚ ቤት ትምህርቲ በስክዲራ ምድማራ፡ ኣብ ኣጀርባብን ሙሻ ሸባሕ ዳስ ጊርም ኃይሊ ነገሩ ትምህርተ ክርስቶስ ዝኾነ፡ ትምህርቲ ፊደላት ምቐጽርን ካልእ መባእታዊ ትምህርቲን ዜጠቓለለ ከም ዝነበረ ይፍለጥ። እዚ ናይ በስክዲራ ግን ብዘመናዊ ኣገባብ ኮይኑ፡ ክርስቲያናም ኣሰላምም ብሓባር ዚመሃሩሉ ዝነበሩ፡ ምዕባል ዝበለ ቤት ትምህርቲ ነበረ። (*ብሩራዊ ኢዮቤል “25” ዓመት ማ.ጌ.አ.ካቲት 25 ኣብ ሰኩና*፡ ገጽ 33-36 ተመልከት)

ምስ ረአዩ ፍርሐትን ጥርጠራን ኅደሮም።

እቶም ወተሃደራት ከአ፡ ነቶም እኩባት ሰባት ምስ ረአይዎም፡ ወተሃደራዊ ሰላምታ አቸረቡሎም። ሰላምታ ምስ ገበሩሎም፡ ሕዝቢ ብዕልልታን ጣቂዒትን መለሰሎም። ጦር ናብቲ ሕዝቢ ቅርብ ቢሎም “አጆኹም አጆኹም፡ ነጀው ቅረቡ፡ ...” በሉዎም። ሕዝቢ-ዓዲ እዚ ተአኪቡ ዘሎ ጥራይ ምዃኑ ምስ አረጋገዱ፡ “ንሕና ክንቀትለኩም አይመጸእናን! አይትፍርሑ! ንሕና እንደልዩም ዘሎና፡ ነቶም ንሰኻትኩም ኩሉ ጊዜ እተብልዑዎምን እተስትዩዎምን “ወንበዴታት” ክንቀትል ኢና መጸእና ዘሎና እሞ፡ ሕጂ ዓ ድኹም ሰላም ዲዩ፡ ትኺንን ቈንጭን (ጀብሃ) እንተዘይብላ ድኺንኩም ኢኹም። ሓንቲ አይንገብረኩምን ኢና፡...” እናበሉ አጸናንዕዎምን አጠንቀቂዎምን። እቶም ሕዝቢ ከአ ቅድሚኡ ዘሎ መዓልቲ ንጀብሃ (ተ.ሓ.ኤ.) አድሪሮምን አሕዲሮምን እንክለው፡ ዳሕራይ መዓልቲ ጀብሃ ከይቀትሉዎም ፈሪሖም፡ “ሓንቲ የልቦን፡ ኩሉ ሰላም ኢዩ።” እናበሉ ምስ አረጋገዱሎም፡ እቶም ወተሃደር ተሓጉሶም፡ “ከማኹም ተአኪቡ ብዓ ጀባ ዝተቐበለና ሰብ ቅድሚ ሕጂ አይረኽብናን...” በሉዎም። እቲ ሻምበል አብ ድኅሪት ተሪፋ ስለ ዝነበረ፡ ንሱ ክርእዮም ናብኡ ገጸም ኪኹዱ፡ ብኸልተ ወተሃደራት ተሠንዮም ነቐሉ። እቶም ካልኣት ወተሃደራት ንሓለዋ ከባቢ ምእንቲ ኪጥዕ ሞም፡ ናብቲ ጥቓኦም ዝነበረ ናእሽቲ ጎበታት፡ ንቐድሚት ጎለፉ። ሕዝቢ ከአ ከም ባንዴራ ጸዕ ዳ ነጸላ አብ በትሪ አሲሮም በልበል እናበሉ፡ ክልተ ላም እናኸብኩቡ፡ መቀዳርያ እናደገሙ፡ ተሠሪዎም ናብቲ ሻምበል ገጸም ተበገሱ።

አብዚ ጊዜ’ዚ፡ ጃብሃ (ተ.ሓ.ኤ.)፡ ጦር ሠራዊት ከም ዝመጹ ፈሊጦም፡ አብ ምብራቕ በስክዲራ ዚርከብ “ሸንን” ዝተባህለ ጎበ ጎልፍ ኢልካ ዘሎ እምባታት ጀሚሮም፡ ብሳንቃ አቢሎም ክሳዕ ኮከን ዝተባህለ ቦታ፡ ሰንሰለታዊ ድፋዕ ሓዞም፡ ዓሪዶም ሓደሩ። ሕዝቢ ግን ነዚ ወተሃደራዊ ምሥጢር ጀብሃ ይፈልጦ አይነበረን። አብኡ ጀብሃ ይጸንሑዎም ኢዮም ኢሎም’ውን ይሓሰቡ አይነበሩን። እዚ ኩሉ እቶም ጦር ሠራዊት ምስ ሕዝቢ አብ በስክዲራ ኪዋሰኑ ከለው፡ ጀብሃ አብ ተጠንቀቕ ኢዮም ነይሮም።

ሕዝቢ ሻምበል ኪቐበል፡ ካብቲ ዓዲ ቁሩብ ፍንትት ቢሉ፡ ናብ ፈለዳርብ ዜብል መሮር ምስ በጽሑ፡ እቶም አብ ሰግር ሩባ ቤት-ህመም፡ ብድሮ ተሰናዲዮምን አዝጊቦምን ዚጽበዩ ዝነበሩ ጀብሃ፡ እቶም ወተሃደራት ጽግዕ ምስ በሉዎም፡ ተኹሲ ከፈቱ። ነቶም ወተሃደራት ከአ ልሕስ አበሉዎም። ሽዑ እቶም ንሕዝቢ አሠንዮም ዚኸዱ ዝነበሩ ወተሃደራት፡ ነተን ክልተ ላም ብቐጽበት

ቀተሉወን። ነቶም ሕዝቢ ከአ፡ አብ ሻምበል ከይበጽሑ እንክለው፡ ብቑጥዓ እናገንሑ፡ አብ ሓደ ሽንጭሮ እክብ አበሉዎም። “አብዚ ጽንሑ! ሓደ ከይሃድም! ንዝሃደመ መንግሥቲ አይትምሕሮን ኢያ። ንሕና ግን ምስቶም ንሰኻትኩም አብሊዕኹምን አብቲኹምን እንክሎኹም፡ አይርኢናዮምን ዝበልኩም “ወንበዴታት” ክንዋጋእ ኢና!...” ቢሎም ሓደ ጎላዊ ጎዲጎም ከዱ፡ ብኡብኡ ከአ ብኹሉ ቦታ ብርቱዕ ተኹሰን ዕግርግን ኮነ፡ ወተሃደራት ኢትዮጵያ፡ ካብ በስክዲራ ሰግር-ነጀው ኮይኖም ክሳብ “ጐቦ ሸንን” ተሰለፎም፡ ጀብሃ ብሰግር ኔው ኮይኖም፡ ካብ “ኮከን” ክሳብ “ዒላ ቀሸ” ዓ ሪዶም፡ ካብ ሰዓት ትሸዓተ ናይ ንጋሆ ክሳብ ሰዓ ት አርበዕተ ናይ ምሸት ብጠበንጃን ቦንባን ትርሸን መዳፍዕን ኪዋግኡ ወዓሉ።

ነዚ ኩሉ ኩነታት ዝረአዩ ሕዝቢ ጸሎት ብምግባር ደኸመ። ቆልዑ ብጥሜትን ጽምእን ነቐዱ። እናቴ ለተመድኅን እክት፡ ነቲ ዝሕሉዎም ዝነበረ ወተሃደር፡ “ቆልዑ ብጥሜትን ጽምእን ይበኸዩና አለው። ካብዚ ዓዲ ገለ ከነምጽአሎም ዘይተፍቅዱልና...” በላኡ። ንሱ ከአ “ሸቕ በሊ፡ ከረን ክንወስደኩም ኢና” ቢሉ ዓጸወን።

አብቲ ናይ በስክዲራ ህልቂት ዝወዓላም፡ ካብ ብሱል ጥሪ ኮይንን ዝደኅና እናቴ ለተመድህን እክት፡ አብቲ እዋንቲ ነባ ተወልደብርሃን፡ ሎሚ ድኅሪ 30 ዓመት’ውን ነባ ዘርአዖዕቆብ ዘዘንተዋሎም እንሆ፤ “ቁሩብ ጽንሕ ምስ በልና ገሊኦም ወተሃደራት፡ ናባና መጸኦም እዚ ዚሰዕብ ሓተቱናን ተዛረቡናን፤

- ወተሃደራት፡ “ትግርኛ ትሰምዑ ዲኹም።”
 - ሕዝቢ፡ “እው”
 - ወተሃደራት፡ “እምበእርከስ እዞም ሽፍታ ትማሊ ምሸት አበይ ተደሪሮም።”
 - ሕዝቢ ከአ “ንሕና አድሪርናዮም እንተንኸውን፡ አብዙ ዓንሰባ እንዲኹም ሓዲርኩም፡ ሽዑ ምንገርናኩም ኔርና፡ ንሕና አየድሪርናን...” እናበሉ ፈጸሞም ከሓዱ።
 - እቶም ወተሃደራት ከአ፡ “ግደፋ፡ ሓሶት አይትዘረቡ! መንግሥቲ ሓቂ ምዝራብ ኢያ ትፈቱ። ካብ አይረኣናን ምባል፡ ፈሪሕና አድሪርናዮም ምባል ይሕሸኩም...” እናበሉ አምሪሮም’ኪ እንተገንሑዎም፡ ሕዝቢ አብታ ሓንሳእ ዝበሉዋ ቃል ጸንዑ።
 - ወተሃደራት፡ “ክርስትያን ዲኹም አስላም።”
 - ሕዝቢ “አስላምን ክርስትያንን ኢና”።
 - ወተሃደራት፡ “ክርስትያንዶ አስላም ትበዝሑ።”
 - ሕዝቢ “ማዕረ ማዕረ ኢና”።
- ሽዑ ንኣቶ ተስፋ አልመዶም ጸዊዮም፡ ንእሽቶይ ቅንጣብ ወረቐት ሂቦም ናብ ሻምበል ለኣኹም።

አበይ ተስፋ አልመደም ነታ ወረቆት ናብ ሻምበል ዘተጸሐ፡ ነዚ ታሪኽ ኣብ ምስናድ ዓዚ ኣበርክቶ ድንሪ ምግባር ቀሩብ መዓልታት ጽኒሑም ብሞት ከምዝሓለፉ ሰሚዖና መንግሥተ ሡማይት የግረገጥም።

ወሮ መድኃኒት ተስፋ ሽዑ ብንእሸቶኣ ኣብ መስጊድ በስክ ዲራ ካብ ዝተጨፍጨፉ ቀሪላ ዝተረፈት እያ።

ንሱ ናብቲ ሻምበል በጺሑ፡ ካብቲ ሻምበል ካልእ ወረቆት ሓዙ ተመልሱ። እቲ ሻምበል ንኣቶ ተስፋ፡ “ነዛ ወረቆት ሓዝኻያ እንተጠፊእካ፡ ኣብ ዝኸድካዮ ከም እንረኽበካ ኣይትረስዕ!” ቢሉ ኣፈራሪሁ ሰደዶ። ካብቲ ድጊሩ ዝተፈጸመ ተግባር ከም እንርድኦ፡ እታ ወረቆት “ነቶም ደቂ ዓዲ ቅተልዎም፡ ነቲ ዓዲ ድማ ኣቃጽልዎ” ዝብል ጽሑፍ ዝሓዘት ኮይኑ ይስመዓኒ። ሽዑ እቶም ወተሃደራት ነታ ወረቆት ምስ ኣንበቡ፡ ብቐልጡፍ ገዛውቲ ኬቃጽሉ ጀመሩ። ተኸሲ ግን ወትሩ ዕርፍቲ ኣይነበሮን።

ወተሃደራት ኢትዮጵያ ኣውራ ዝሓረቁ ከኣ፡ ሓደ ናይ ጀብሃ ምልክት ምስ ረኽቡ ኢዮም፡ ማለት ገዛውቲ ኬንድዱ እንከሎዉ፡ ኣብ ገዛ ኣቶ መንደር ብእምነት፡ ንእሽቶይ ሰማያዊት ባንዴራ ኤርትራ ምስ ረኽቡ፡ ሓደ ወተሃደር ሓዘዋ ናብቶም እኩባት ሕዝቢ መጸኡ፡ “እዚኣ እንታይ ይመስለኩም?” እናበለ ሓተቶም። ኣብ ክንዲ ኩሎም ኣቶ መንደር ብእምነት ተንሢኡ፡ “እዚኣ ብዘመን ጣልያን ዝተቐበልኩዋ ባንዴራ ኢያ!” እናበለ ኣመኸዮ። ሽዑ እቶም ወተሃደራት፡ ገዛውቲ ኣንዲዶም ምስ ወድኡ፡ “እምበኣር ከስ ሕጂ ካብ ኣሥመራ ነፈርቲ ኪመጸ ኢየን እሞ፡ ጸላእቲ መሲሉወን፡ ከይድብድባኹም፡ ኩልኻትኩም ናብ ሓደ ገዛ ተኣከቡ። እኳ ደኣ ኪገፍሓልኩም ኣብዙ መስጊድ ቀልጢፍኩም እተዉ...” ምስ በለ፡

እታ ኣውያት ንጽሓት ናብ ሰማይ ዘዕረገት መስጊድ በስክ ዲራ

ብጎይሊ ኪደፍኡዎም ጀመሩ።

ሕዝቢ እዚ ምስ ሰምዑ ብጣዕሚ ፈርሑ። “ምእንተ ማርያም! ንሕና ክርስቲያን ኣብ ፈርሑን ቤተ ክርስቲያን ቅዱስ ጊዮርጊስ ኣሎና፡ ኣብኡ ምእታው ይሕሸና፡...” እናበሉ ብዙኅ ለመኡ። ልመናኦም ዚሰምዕ ወተሃደር ኣይተረኽበን። ደፊኦም ደፋፊኦም ብጎይሊ፡ ኣብ በስክዲራ ዝነበረ ዓቢይ መስጊድ ኣእተውዎም። ብዙኃት ከም ዝቐትሉዎም ተረዲኢዎም፡ ውራይ ጸሎቶምን ምህልላኦምን ጉዳይ ነፍሶምን ኪሓስቡ ጀመሩ። ገለ ግና፡ ጌና ዘረባ እቲ ወተሃደር ኣሚኖም ተስፋ ጌርም ነበሩ። ኩሎም ናብቲ መስጊድ ምስ ኣተዉ፡ እቶም ወተሃደራት፡ “ሕጂ ሻምበል መጸኡ ኣሎ እሞ፡ ዕልል እናበልኩም ኣጣቐቡ” በሉዎም። እቶም ሕዝቢ ከኣ ዕልልታን ጣቓዒትን ደርጉሉዎም።

ሃንደበት ከኣ ነቶም ኣብ ውሽጢ መስጊድ ዝነበሩ ሰብኡትን ኣንስትን መንእሰያትንን ሕፃናትን፡ ብጎሙሽተ ወገን ማለት ብማዕጾን በርባዕተ መሳኹትን፡ ኮይኖም ጭካኔ ብዝተሓወሰ ኣገባብ፡ ብጣይይቲ ረሸንዎም።

አብ ህልቂት በስክዲራ ብዕለት 30 ንዳር 1970 ናይ ዝሞቱ ቍጽሪ ፍልልያት ዘለዎ ክልተ ሰነድ አሎና፤

1) አብዚ ናይ ሰኩና መሪር ህልቂት፡ አባ ተወልደብርሃን አብቲ በቲ ጊዜቲ (1970) ብውልቆም ዝሰነዱ ጎጂር ጽሑፍ፡ 97 ክርስቲያን፡ 25 ከአ አሰላም፡ ኩልኹሎም 122 ሰባት ከም ዝሞቱ ተጸሒፉ አሎ (እዚ ከአ ምስተን አብ ፍሶሩኹ ዝሞታ ክልተ አንስትን 4 አብ ያና ዝሞቱን ሓዊስካ ኢዩ)።

2) አብቲ ፊት. ሚካኤል ሓሳማ ራካ ዝጸሓፉዎ፡ ብ1992 ዝተጎትመ መጽሓፍ፡ *ዛጎታ ኤርትራ*፡ ገጽ 186፡ አብ ያና ዝሞቱ 714፡ አብ በስክዲራ ዝሞቱ ከአ 160 ምዃኖም አመልኪቶም አለዉ።

ንህልቂት በስክዲራ ብዝምልከት፡ ምስ ደቂ ዓዲ ኮንና አብ ዝገበርናዮ ጸብጸብ ግን 93 ክርስቲያን 31 አሰላም፡ ኩልኹሎም ከአ እዞም አብ አብ ታሕቲ አስማቶምን ዓዶምን ሃይማኖቶም ተመልኪቱ ዘሎ 124 ሰባት ከም ዝሞቱ ከሪጋግጽ ክኢልና። ጸብጸብ ደቂ ዓዲ ምስቲ ናይ አባ ተወልደብርሃን ዳርጋ ጽቡቕ ተጋጢሙ። ፍልልዩ ሠለስተ ነገራት ጥራይ ኢዩ፤

- 1) አብ ጸብጸብ አባ ተወልደብርሃን ዝሞቱ ክርስቲያን በዚሓም (97 ሰባት)፡ አሰላም ከአ ውሒዶም (25 ሰባት)።
- 2) ጸብጸብ አባ ተወልደብርሃን ብሓፈሻ 122 ኪኸውን ከሎ፡ እቲ አብ በስክዲራ ኬድና ዝገበርናዮ ጸብጸብ ግን 124 እዩ።
- 3) አብቲ ናይ አባ ተወልደብርሃን አስማት ዝሞቱ ሰባት ገለ ምድንጋር ኔሩዎ። ሕጂ ግን አባ ተወልደብርሃን አብ ዘለዉሉ አብ በስክዲራ ኬድና አጸሪናዮ በሃልቲ ኢና። ጌጋ እንተሎ ከአ ክሕበረና ብትሕትና ንሓትት። አባ ተወልደብርሃን መዝጊቦም ዝጸንሑ ገለ ሰባት፡ አብቲ ህልቂት ቆሲሎም ዝነበሩ ደኅር ዝሓወዩ ምዃኖም ሎሚ ዘለዉ ደቂ ዓዲ ገለጸሙልና።

ስለዚ አብታ መስጊድ ዝሞቱ ክርስቲያን 87፡ አሰላም 31፡ ብሓፈሻኡ 118 ሰባት ሞይቶም። እዞም አብ መስጊድ ዝሞቱ 118 ሰባትን፡ እተን አብ ፍሶሩኹ ዝሞታ 2 አንስትን፡ አብ ያና ዝሞቱ 4 ሰባትን ደማሚርካ ኩልኹሎም አብ ምሉእ ሰኩና ዝሞቱ ክርስቲያንን አሰላምን 124 ሰባት አቢሎም ነበሩ።⁸

⁸ ብዕለት 1 ሚያዝያ 2001፡ ነዚ ጸብጸብ አስማት አብ በስክዲራ ዝሞቱ ነኸጸጋ ዚሓገዙና፡ እናቲ ፓስኪሊና (እመትንሣኤ) ሕመድ ጨባ (ማኅበር ደናግል ካቸኔን)፡ ካብቲ መዓት ዝደጎኑን ወረቐት ናብ ሻምበል ዜበጽሑን አቶ ተስፋ አልመዶም፡ አቶ አጉዳባይ አንሰራ (አብ ፈርሒን ምስ ካህን ለቢሱ መስቀል ሓዙ ንወተሃደራት ኢትዮጵያ ዝተቐበለ)፡ አቶ ኤሎስ ኢብራሂም፡ አቶ ገብሩ ሕኒት፡ ወ/ሮ ክብሩ ዓሳማ፡ ወ/ሮ መድኃኒት ተስፋ ኢዮም። ከምኡ ከአ አቶ ብርሃኑ ነዓል በዓል ሳንቃ ነባ ብርሃኑ ሃብተ (ማ.ካቸኔን) ዝተረፉ አመልኪቶሙሎም። ንኹሎም ብልቢ ከአ ነመስግናም።

⁹ አብ ህልቂት በስክዲራ ገለ ተአልዮም ዝጸንሑ፡ ማል ኪንስዩ ዝወፈሩ፡ ሰብ በስክዲራ ዝደጎኑ ከም ዝበሩ ይፍለጥ። ሎሚ ንበስክዲራ አብ እትሸደሉ፡ “እዚ ተወጊኡ ዝደጎኑ ኢዩ። እዙይ፡ ብምስንዓድ፡ ዝተወግኦ መሲሎም ዜጓዊ ዝኸበረ ኢዩ...” እናበሉ ብዙጎ ይዛረቡኻ። ሓንቲ

ዝርዝር አስማቶም መምስ ዓዶም ከምዚ ዝኸተል ኢዩ፡⁹

1. ሓንጉል (15 = ክርስቲያን)

1. ራህያ ሰይቲ ተስፈ ገብርረቢ
2. አመተልደት ተስፈ ገብርረቢ
3. ለተንጉሥ ተስፈ ገብርረቢ
4. ረዳእ ገብርረቢ አጉዳባይ
5. ጀውዲ ሰይቲ አጉዳባይ ገብርረቢ
6. ለተዝጊ አጉዳባይ ገብርረቢ
7. ገብርኤላ አጉዳባይ ገብርረቢ
8. ጸጋ አጉዳባይ ገብርረቢ
9. ወልዱ ሕኒት መይቤቶት
10. ናሥራ ሰይቲ ግላይ ሕኒት
11. ተኸላይ ግላይ ሕኒት
12. ዓንዳይ ግላይ ሕኒት
13. አመተ ኢሻቕ መሓመድ
14. (ሕጻን) ንል ዑቕባልደት
15. ሕኒት ተስፈ ገብርረቢ

2- ሳንቃ (ክርስቲያን) = (12)

1. አመት እክት ልባብ
2. ለምለም ሰይቲ ተስፋ ዳርሰሊሕ
3. ሚኪኤለት ሰይቲ ሓመድናካ ዘርእየስ
4. ማኅደር ሓመድናካ ዘርእየስ
5. አማይር ሓመድናካ ዘርእየስ
6. ክፍለ ሓመድናካ ዘርእየስ
7. ፍረወይኒ ሓመድናካ ዘርእየስ
8. መድኃኒ ሰይቲ ተስፋዮሓንስ እብትጊዮርጊስ
9. አድሓነት ተስፋዮሓንስ እብትጊዮርጊስ
10. ኬማ መብራህቲ ይሻቅ መሓመድ
11. ሃብተዝጊ መብራህቲ ይሻቅ መሓመድ

(አሰላም) = (5)

8. አጉሳዕና ዘርአም ሕድርየስ
9. ሰኔት ዘርአም ሕድርየስ
10. አምና ዘርአም ሕድርየስ
11. ኖባ ሰይቲ ዘርአም ሕድርየስ
12. ሓዋ ሰይቲ ሳሊሕ መሓመድ (በዓልቲ ወስበንስረኹ)

3- ፍሶሩኹ = (7)

1. ትከት ኖሽሕ እኩብ
2. መስቀላ ሰይቲ ወልደጋብር ሓመድኖካ
3. መሓሪተ ሕመድ ጨባፊ ሰይቲ መንግሥቱ
4. ክእለት መንግሥቱ (ጓል መሓሪተ ሕመድ ጨባፊ)
5. ትበርህ ሰሎምን ኖሽሕ እኩብ
6. ማሕዋዊት ሰይቲ ሓመድኖካ ኖሽሕ እኩብ
7. ድንገት ሰይቲ አዳላ ኖሽሕ እኩብ

4- ፈለግርብ = (4)

1. አድጋኖም ፍካክ ድቡ
2. ዓጀብ ብርሃን ዓበ ሰይቲ ንጉሠ ተስፋልደት (በዓልቲ አጀርበብ)
3. ብርሃን ንጉሠ ዕትማን
4. ገብረኢየሱስ ንጉሠ ተስፋልደት

5- በስክዲራ

(ክርሰቲያን) = (52)

1. ጃውጅ ንሱር አንሰራ
2. ዳሃባ መናድር
3. ምሕረት¹¹ አንሰራ ንሱር
4. ንግሥቲ ተስፋ አልመዶም ዓልበኪት
5. ተመርጸ ብርሃን ተስፋ
6. ሰንበቱ ሰይቲ ንጉሠ አንሰራ አልመዶም
7. ጆርጅ ንጉሠ አንሰራ አልመዶም
8. ፍረዝጊ ንጉሠ አንሰራ አልመዶም
9. ሚኪኤለት ንጉሠ አንሰራ አልመዶም
10. ጴጥሮስ አንሰራ አልመዶም
11. ገዲት ሰይቲ ዓሊ በኪት አልመዶም
12. ሱሰት ዓሊ በኪት
13. እድግት ሙሳ ሰይቲ መንግሥቱ በኪት
14. ሕመድ ደሪፅ ሕመድ
15. ለተብርሃን ሰይቲ ሕመድ ደሪፅ
16. በያን ሕመድ ደሪፅ
17. ግዲኦም ሕመድ ደሪፅ
18. ገብረመድህን ዓበ ገብረሥላሴ
19. ማኅሌት ሰይቲ ገብረመድህን ዓበ
20. ህብተማርያም ገብረመድህን ዓበ
21. ዓሻ ዓበ ገብረሥላሴ
22. ከብሮም ዓበ ገብረሥላሴ
23. ነስረዲን ተስፋሚካኤል ፊደል
24. ቅዱሳን ሰይቲ ነስረዲን ተስፋሚካኤል ፊደል
25. መካ ነስረዲን ተስፋሚካኤል ፊደል

26. ልገት ሰይቲ ባህልቢ ተከፋራይ
27. ክእለት ዘርኡ ሃብተሚካኤል
28. መኩንን ረዳእ ንሱር
29. በያን መኩንን ረዳእ ንሱር
30. በያን መኩንን ረዳእ ንሱር
31. ምሕረት ሰይቲ ልጃጅ ተክልየስ
32. ኬርባ ልጃጅ ተክልየስ
33. ለተኢየሱስ አረይ ልጃጅ
34. ልጃም ሠመራ መሓሪ
35. አውካ በሪህ ሰይቲ ልጃም ሠመራ መሓሪ
36. ከፍሎም ልጃም ሠመራ መሓሪ
37. ወልደኢየሱስ መድህን ልጃም
38. ሕጻን ጓል መድህን ልጃም
39. ወልዱ ፍካክ ደርማስ
40. ሰንበቱ ሰይቲ ወልዱ
41. እድሪስ ዓፋ ፍካክ
42. ጊዮርጊስ ማይበቶት በሪህ
43. ዘርኤይ ገብረትንሣኤ ጃው
44. አመተልደት ሰይቲ ዘርኤይ
45. አዎድ ዘርኤይ ገብረሥላሴ ጃው
46. ዑቅባሥላሴ ዘርኤይ ገብረትንሣኤ
47. ጅዳ ኖሽሕ ሰይቲ ዓሰማ ገብረትንሣኤ
48. ሃብተዝጊ ዓሰማ ገብረትንሣኤ
49. ልኡል ባህታ ዓሰማ ገብረትንሣኤ
50. ግብለት ሰይቲ መድህን ልጃም ሰምራ
51. ዑቅባልደት ማይቤቶት ልጃጅ
52. ለተንሥኤ አድግ(ጋርዳ) አልመዳይ (ቊንፅ)

(አሰላም) = (26)

1. ዓሊ ዑስማን መሓመድ
2. ዛህራ ሰይቲ መሓመድ ጅምፅ ፍካክ
3. አክያር መሓመድ ጅምፅ
4. ሰተል መሓመድ ጅምፅ
5. ፋጥና ፍካክ መሓመድ
6. ፍጉረት ፍካክ መሓመድ
7. መርያም ሰይቲ አዛዚ ፍካክ ደርማስ
8. ዘኪያ አዛዚ ፍካክ ደርማስ
9. ክብርቲ አዛዚ ፍካክ ደርማስ
10. ዓሻ ሰይቲ ዕመር ፈረጅ
11. ሕጻን ወዲ ዕመር ፈረጅ
12. ከዲጃ ሸቸ ፈረጅ ድሩይ
13. ዜንብ ሳልሕ ሰይቲ ዕመር መሓመድ
14. ሰተል ሰማልኤል ዓልበኪት ሰይቲ አላሚ፣ ዓብደላ ብእምነት
15. ዓብደልቃድር ብእምነት ደርማስ
16. ጃምፅ ሰይቲ መንደር ብእምነት ደርማስ

ካብዞን ዝሞታ ኣደታት ክኣ፡ ምስተወገአ፡ ማይ ስለ ዝጸምኣ፡ ካብቲ መስጊድ ስለይ ኢለን ብምኻድ፡ ሃሰስ ኢለን ማይ ስለ ዝሰተደ፡ ከም ዝሞታ ኣዘንተዮመልና። እዚ ከኡሉ ኣብቲ ዓዲ ኮንካ ክትሰምዖ ክሉኹ፡ ንብዓት ይሰፈርካ!!

¹¹ ኣብ ቱ.6ን 7ን ተመቒሰን ዘሉዋ ክልተ ኣንስቲ (ማሕዋዊትን ድንገትን)፡ ኣብ ሸኪቲ ጥቓ ፈለግርብ ዝሞታ ኢየን።

¹² ንምሕረት ኣንሰራ፡ ምስ ኣጉዳብይ ሓዋ፡ ገዝኦም ንፈርሔን ዜብል ወገን ስለ ዝከበረ ኣቦላም “ንሰኻትኩም፡ ፈርሔን ኬድኩም ምሰባቲ ጽንሑ” በሉዎም። ምሕረት ግን “ዝረኽበት ምሳኹም ትርከበኒ” ብምባል ምስ ወሰዳ ስለ ዝኸደት፡ ኣብቲ ግፍዒ ሞተት። ኣጉዳብይ ግን ንፈርሔን ስለ ዝኸደ፡ ደኅኑ።

- 17. አምና ሰይቲ ያሲን አፍታይ
- 18. ሰኔት ሰይቲ ሐምድ ሕመድ ዑመር
- 19. አልጃጅ ይሻች ሰይቲ አድም አጽማድ
- 20. ዕመር ጅምዕ ዓበ (ጓሳ ዓዲ ዓሰማ ገብረትንሣኤ)
- 21. ዳህባ ኢብራሂም መሐመድ ሰይቲ ዓብደልቃድር ብእምነት
- 20. ሕጻን ወዲ ካራር ከሊፋ ብእምነት
- 21. ሐሰን አቡበክር ከሊፋ ሳልሕ
- 22. ዛህራ መንደር ብእምነት
- 23. ጓል ጓሳ ንአልጃጅ ሐሊማ እድሪስ
- 24. ድካን ሸካይ ኖር ሰይቲ ጅምዕ ፍካክ
- 25. ሐሰን መሐመድ ዓሊ መፍለስ
- 26. አሚና ተስፋ ዘርኡ (ጓል ዳህባ ዓሊ ኖር ነባራይ)

6-አብ ሥና ዝምቱ ሰብ ሰኩና = (4)

- 1. አድሓና ገብርኢ ማይቤቶት (በዓል አጀርበብ፡ ንሥና ገውቱ ክርኢ ዝኸደ)።
- 2. ጃምዕ ዑቕብይ (መርዓት) ዕትማን
- 3. ሰኔት ሙሳ (ፋፍዳ) ሰይቲ ወዲ ዓበ ሥልጣን
- 4. ሮመዳን በኪት (በዓል ፈለዳርብ) ደሪዕ

ህልቂት በስክዲራ ምስ ተፈጸመ፡ ድገሪ ሰዓት 4፡00 ናይ ምሽት ተኹሲ ዝግ ምስ በለ፡ አባ ተወልደብርሃን²² ምስ ሠለስተ ሰብኡት ሰብ ፈርሖን፡ ብሳንድሮቪር ንበስክዲራ ገጸም አምርሖ። ማኪና አብ ቅድሚኡ ትምህርቲ በስክዲራ ዘሎ ሕሉም ጠጠው አቢሎም፡ ንዓዲ ገጸም ቅልቅል እንተበሉሉ፡ ዓዲ ብምሉኡ ቁም ኢሉ ሓሪሩ ጸንሖም። ገለ ቁሩብ ትኪ ጥራይ ይርክ ነበረ። ሰብ ዚበሃል አይነበረን። ገለ ብኸፊል ዝሓረሩ መሓሳኦት ኪንቁዉ ጥራይ ይስማዕ ነበረ። ሽዑ ዓመት ሠናይ ዝኾነ ቀውዲ ስለ ዝነበረ፡ እቲ አብ ገዛውቲ ዝነበረ ኩሉ መሸላ ሓሪሩ ከሎ አብ መትሓዚኡ ጸንሖም። ምናልባት ነቡ ሕዝብስ ንኸረን ግዲ ወሲዶምዎ ዚብል ምህሙን ተሰፋ ጌሮም፡ አብታ ልዕሊ ዝተቐትሉላ መስጊድ ዘሎ በሪኽ ቦታ ኮይኖም ደሃይ ኪፈልጡ እናሰጉሙ ኪኸዱ ከለዉ፡ አብቲ

ድርኩኹት መስጊድ፡ ሓደ ነጻላ ተጎልቢቡ ዝተጋደመ፡ እንተጸውዑዎ ዘይምልሽ ሰብ ረኣዩ። ኩነታቱ ኪፈልጡ ናብቲ መስጊድ ገጸም ቅርብ እንተበሉሉ፡ በቲ ድርኩኹት መስጊድ፡ ደም ይዛሪ። ነቲ ፍርቂ ተዓጽዩ ዝነበረ ማዕጸ ድፍእ እንተበሉሉ፡ ተራእዩ ዘይፈልጥ ዜስካክሕ ህልቂት አጋጠምም። ብሰንባድ ተዓኒዶም ዚገብሩዎ ጠፍኦም። ሬሳ አብ ልዕሊ ሬሳ፡ መንደቕ ብደምን ፈርሰን ተጸያይቑ፡ ካብ መንደቕ ዝፈሰሰ ኖራ ብደም ተባዒጡ፡ ነቶም አብ ምድሪ ቤት ጸሐ ኢሎም ዘለዉ ሰባት ሸፊኑዎም ነበረ።

አባ ተወልደብርሃን ነዚ ኩነታት ርእይ ምስበሉ፡ ገለ ሰባት ብሕይወቶም ከም ዘለዉ ስለ ዝተገንዘቡ፡ ሥርዓት መጽሓፈ ቀንዴል ኪብጽሑ፡ ቅብኦ ሕመማን ኪምጽኡ ንፈርሖን ገጸም ጐዩዩ። ቀልጢፎም ከኣ ተመልሱ። እቶም አብቲ መስጊድ ግዳይ ግፍዒ ዝኾኑ፡ በቲ ዜስካክሕ ኩነታት ደንዚዞም አብ ርእሲ ምንባሮም፡ እቶም ወተሃደራት ኢትዮጵያ ድሃይ ንዝገበረ ተተመላሊሶም የዳግመው ስለ ዝነበሩ፡ ደሃይ ከየስምዑ ስቕ ኪብሉ መረጹ። አባቲ ምጽእ ምስ በሉ፡ “መን አሎኻ ብሕይወት ዘሎኻ! አጅኹም አይትፍርሁ ኣነ አባቲ ኢየ!”። ቃል አባቲ ምስ ሰምዑ ብዙኃት ደሃይ ብምግባር ጫውጫው ኪብሉ ጀመሩ። አባቲ ከኣ ብቐዳምነት ሥርዓት ኪብጽሑ ተጓዩዩ። ገለ ሰባት ሓንቲ ጥይት ከይተንከፈቶም ብደጋን ዝወጹ ተረኽቡ፤ ንአብነት እናቲ ለተመድኅን እክት። ካብዞም ገለ ዘይኮኑ ሰባት፡ ብሰንባድ ዝኣክል፡ ሓንቲ ዘይኮኑ እንከለዉ፡ ልክዕ ከምቶም ውጉኣት ኪቕንዘዉን፡ ኡይ እናበሉ ነባቲ ሥርዓት ኪብጽሑሎምን ይልምኑዎም ነበሩ። ንገሊኦም መውጋእቲ ምስ ሰኣኑሎም፡ ቁስሊ ኪደልዩ፡ ክሳብ ክዳውንቶም ዜውጽኡሎም ነይሮም።

ብድኅሪዚ ከኣ ማኪና ጸጺዒኖም፡ ንፈርሖን ወሲዶም፡ አብ ቤተ ክርስቲያን አደቂሶም ቀዳማይ ረድኤት ኪገብሩ ጀመሩ።²³ ንጽባሒቲ፡ ናብ ሰኩና ዘበላ ዓድታት ዓዲ ዘማት²⁴ “እንታይ ተረኽቦ” ዚብል ሕዝቢ ኪረድእ ወሓዘ። ውጉኣት ተሰኪሞም ከኣ ናብ “ክንፋእ” (ማዕረ ዶሮቕ

²² በቲ ጊዜ እቲይ አብ ፈርሖን ዝነበሩ ካህናት አባ ሚካኤል አሰፍሃ ከም መጠን ቆምሱ፡ አባ ተወልደብርሃን ገብረመድህን ምኽትል ቆምስ ኮይኖም ይሰርሑ ነበሩ። አባ ሚካኤል ብርቱቕ ሓሚሞም፡ አብ ሆስፒታል ዳርጋ ፍርቂ ዓመት ስለ ዝገበሩ፡ አብ ፈርሖን አባ ተወልደብርሃን በይኖም ተሪፎም ነበሩ። ነዚ ኩሉ ሽግር ከኣ በይኖም፡ ዜማኸሮም ካህን ዘይብሉም ምስ ሕዝቦም ይሣቑዩ ነበሩ። አባቲ ምስ ኩሉም ሰብ ፈርሖን አብ ቤተ ክርስቲያን ቅዱስ ጊዮርጊስ ተኣኪቦም ወዓሉ። እቲ ኩሉ ኪሰምዑ ዚወዓሉ ተኹሰን ደብዳቤ ነፈርትን ኣገረሱዎም ወዓ ለ። ካብ ኩሉ ከኣ እቶም ሰብ በስክዲራ እንታይ ከም ዝረኽቦም ዘይምፍለጠም ብዙኅ ሃወኾም።

²³ ቀቅድሚ እዚ አሰቃቂ ኩነታት ምፍጻሙ፡ ኣቡነ አብርሃ ፍራንሰዎ፡ ንካህናት ፈርሖን 4 ዓበይቲ ሳናዱቕ ዚመልእ ኣፋውስ ሂበሞም ነበሩ። አብቲ እዋንቲ ፈርሖን ናይቲ ኩሉ ክባቢ ዋና ማእከል ሕክምና ነበረት። ሕዝቢ አብ ልዕሊ ካህናት ንሉፍ እምነት ስለ ዝነበሮ፡ በዓል አባቲ ጓሳት ነፍሳት ጥራይ ዘይኮኑሉ፡ ሓኻይም እውን ነበሩ፤ ብዙኅ ትምርህርቲ ሕክምና ዘይብሉም ከለዉ፡ ኣፋውስ ይዕድሉ፡ መርፍእ ይወግኡ፡ ይሰፍዩ፡ የሕርሱ... ነበሩ። አብቲ እዋንቲ ክንድዚ ዚኣክል ኣፋውስ ሒዝኻ ምጽናሕ ንባዕሉ ከም ገበን ይሕሰብ ስለ ዝነበረ፡ አባ ተወልደብርሃን፡ ምስ ሠለስተ እመናንት ሰባት ኮይኖም፡ አብ ትሕቲ ከርመድ፡ ጉድጓድ ኩዲቶም፡ ጽቡቕ ጌሮም ዓሺንም ቀበሩዎ። ጦር ከይፈልጡዎ ከኣ ብላዕሊ ቃንጫ ንሰንስ ኣቢሎም ሓመኹኹቲ ምእንቲ ኪመስል ኣቃጸሉዎ። አብዚ ጊዜ እዚ፡ ዓብደልርሑማን ሓመድዓሊ በሪህ ዝተባህለ፡ በዓል ሙሻ ሻባሕ፡ (ቀደም ሹመኛ ዝነበረ)፡ አብ ከረን ኮይኑ፡ ንሕዝቢ ሰኹና፡ ብዛዕባ ምንቅስቃስ ጦር ሓበሬታ ይህብ ነበረ። አባቲ ከኣ ካብዚ ሰብዚ ሓበሬታ ስለ ዝረኽቡ፡ ኣፋውሶም ኣቐዲሞም አመሓዲሮም ጸንሑ።

²⁴ “ዓዲ ዘማት ዚበሃላ፡ ወስበንሰረኹ፡ ቍኒዕ፡ ሓሊብመንተል፡ ገብ ለገድረ፡ ገብ ራኪ፡ ሻውሽ፡ ዓደፋ፡ ዶሮቕ... ወ.ዘ.ተ ኢየን።

ዘሎ ጽርግያ ካትራመ) አብጽሑዎም። አባ ተወልደብርሃን ሰብ ልኢኹም፤ ሽቡ ሓለቅ ዘርኣ ከሆነት ደብረ ቅዱስ ሚካኤል ከረን ንዝነበሩ፤ አባ አየለ ተኸለሃይማኖት፤ ኩነታት በስክዲራ ሓቢሮም ስለ ዝነበሩ፤ ካብ “ክንፉእ” ብማኪና ጌሮም ናብ ሆስፒታል ከረን ወሰዱዎም። ብሳላ እዙ ንያል ጸዕሪ አባ ተወልደብርሃንን፤ አባ አየለን፤ ሕዝቢ ከባብን፤ ብዙኃት ደኅኑ።

ናብ ሠሉስ ዜውግሐ ለይቲ፤ አባ ተወልደብርሃን ምስ ሰብ ፈርሖን ኮይኖም፤ ፋኑስ ጌሮም ምዉታን በስክዲራ ኪቐብሩ ሓደሩ። ንዝሞቲ ደቂ በስክዲራ፤ ንክርስቲያኖም አሰላሞም ጸሎተ ፍትሓት አብጺሑም፤ አብ ምብራቓዊ ወገን መስጊድ ቀበሩዎም።¹⁵ ንኹሎም ኬርክቡሎም ግን አይከላኩን። አጋ ወጋሕታ ምስ ኮነ፤ ዝተረፈ ሬሳ ንዚመጽእ ለይቲ ኪቐብሩዎ፤ ማዕጸ መስጊድ ጽቡቕ ጌሮም ዓጽዮም “ሎሚ ጦር ንፈርሖን ዚፈርዱላ መዓልቲ ኢያዎ ንኺድ አብዚአ ከሎና ከይመጹና....” ቢሎም ንፈርሖን ከዱ።

ሐ- ካብ ብሉል ጥረ ኮይና ዝወጸት ፈርሖን

ፈርሖን አብ ምድሪ ሰኹና፤ ካብ ብሉል ጥረ ዝወጸት ዓዲ ኢያ። ሠሉስ ዕለት 1 ታሕሳስ 1970 (፳፪ ኅዳር ፲፱፻፷፫)፤ ሰብ ፈርሖን፤ ሞቶምን ሕይወቶምን እትውሰነላ መዓልቲ ነበረት። አባ ተወልደብርሃን ሓደ ብዙኅ ዘየተአማምን ምህሙን ተሰፋ ረኺቦም ነበሩ፤ ምድረ ሰኩና በብተርታ ኪቃጸል ምስ ረኣዩ፤ ብፍላይ ከአ በስክዲራ ኪቃጸል እንከሎ፤ አብ ከረን ናብ ዚነበሩ ወዲ ማኅበሮም፤ አባ አየለ ተኸለሃይማኖት፤ መልእኹቲ ጽሒፎም፤ ብሓደ መንእሰይ ንኺረን ሰደዱዎ። ንጸር ትሕዝቶአ ከምዚ ዚሰዕብ ኢዩ፤ “ኩነታት ከምዚ እትርእዮዎን እትሰምዑዎን ኢዩ። ንድኅነት ሕዝቢ ዚከላለኩም ግበሩ። ዝያዳ ከአ ነቲ አብ ከረን ዘሎ ዓርክኹም ኮለኔል ዋላና ኩነታትና ግለጽሉ....”። አባ አየለ ከአ ብኡንብኡ ናብ ኮሎኔል ዋላና ከይደም፤ ጸገም አባ ተወልደብርሃን ምስ ሕዝቦምን ኩሎ ኩነታት ሰኹናን ገለጹሉ። እቲ ኮሎኔል ከአ፤ “እዞም እትብሉዎም ዘሎኹም ካህን ምስ ሕዝቦም አብታ ቤተ ክርስቲያን ፈርሖን ይኹኑ። ካብኡ ወጻኢ ግን ንላፍነት የብለይን....” ብምባል፤ አብ ቤተ ክርስቲያን ንዚዕቑቡ ውሕሰነት ሃቦም። ስለዚ፤ ነቲ ዕንወትን ጥፍኣትን ዝመርሖ ዝነበረ ሻምበል ከበደ፤ ብዛዕ

ባ ኩነታት ፈርሖን ተላኢኹ ኪኸውን ዚከኣል ኢዩ። አባ አየለ ከአ ሽቡ ንኺዕ ምስቲ አባ ተወልደብርሃን ዝለኣኹም መንእሰይ፤ እዚ አብ ሳዕሊ ዝተገልጸ መልሲ ሰደዱሎም።

አባ ተወልደብርሃን ለይቲ ደወል ደዊሎም፤ ንሕዝቢ አኪቦም፤ ሕይወቶም ኬድኅኑ፤ ካብ ቤተ ክርስቲያን ከይርሕቁ፤ ልዕሊ ጥሪቶም ሕይወቶም ኪሠርዑ መዓዳዎም። “ሎሚ ጦር ናባና ኢዮም” ቢሎም እናሓሰቡ ከለዉ፤ ንጉሆ ብኺረን ጽዑቕ ቶኹሲ ተሰምዐ። ንኺረን ዜብል ወገን ከአ ብትኪ ዒግ በለ። እዚ ከአ ሠሉስ ዕለት 1 ታሕሳስ 1970 (፳፪ ኅዳር ፲፱፻፷፫)፤ ንያና ኪድምሱሎዎ ዚወዳሉሉ ጸላም መዓልቲ ነበረት። እቶም ንፈርሖን ኪመጹ ዝተሓሰቡ ወተሃደራት ኢትዮጵያ ከአ፤ ኪረድኡ ንያና ገጸም ስለ ዝኹኑ፤ ከይመጹ ወዓሉ። አባቲ ምስ ሕዝቢ ፈርሖን ብተዛማዲ ቊሩብ ረሓት ስለ ዝረኸቡ፤ ነቶም ንኺረን ዘይከዱ ውጉኣት ደቂ በስክዲራ ኪሕክሙ ወዓሉ። ንሓደ ኪሕክሙ ከለው፤ እቲ ሓደ ንሓደ ሓክሙኒ እናበለ ብቐንዛ የእዊ። በዚ ከአ አባቲ ልቦም ጠፊኡዎም ወዓለ። ብመጠኑ ዝሕከም ምስ ሓክሙ ከአ ነቶም አብ መስጊድ በስክዲራ ዓጽዮምም ዝመጹ፤ ዘይተቐብሩ ምዉታን ኪቐብሩ ከዱ። ኩሎም ቀቢሮም ከአ ንፈርሖን ተመልሱ። አብዚ ጽንኩር እዋን አባቲ ሠለስተ ለይትን ሠለስተ መዓልትን ከይደቀሱ፤ ከየዕረፉ አኅለፉወን።

ወተሃደራት ኢትዮጵያ፤ ብ1 ታሕሳስ 1970፤ ያና ምስ ደምሰሱ፤ ልክዕ በዓል ቅዱስ ጊዮርጊስ መዓልቲ፤ ረቡዕ ዕለት 2 ታሕሳስ 1970 (፳፫ ኅዳር ፲፱፻፷፫)፤ አባቲ ምስ ሕዝቦም ቅዳሴ ውድእ ምሰበሉ፤ አብ ውሽጢ ቤተ ክርስቲያን ኮይኖም ጦር ኪጽበዩ ኣርፈዱ።¹⁶ ጦር ከም ኣመሎም ንፈርሖን ገጸም ኪመጹ ምስ ረኣዩዎም ከአ፤ ሕዝቢ አብ ውሽጢ፤ አባቲ ከአ ልብሲ ክዘቶም ለቢሶም፤ ብዲያቆናት መስቀል ኣምራሐም፤ አብ ኣፋፊት ቤተ ክርስቲያን ፈርሖን ኮይኖም ተጸበዩዎም። ጦር ብፊት ቤተ ክርስቲያን ደበኸ በሉ።

ሓደ ጸሊም ወተሃደር፤ አብ ፊት ቤተ ክርስቲያን፤ ካብ በዓል አባቲ 10 ሜትሮ ፍንትት ቢሉ፤ ናብኣቶም ገጹ ብሬን ተኸለ። ካልእ ወተሃደር ከአ ንቤተ ክርስቲያን ቅልቅል ኢሉ “ውጹ” ዚብል ትእዛዝ ኣመኑላለፈ። አባቲ ምስ ደቂ ተባዕትዮ፤ ብሰሜናዊ ወገን፤ ደቀንስትዮ ከአ ብደቡባዊ ወገን ቤተ ክርስቲያን ፈለልዮም ኣከቡዎም። ነባቲ ከአ “መስቀልካ ኣውራድካ ምስ

¹⁵ አባቲ ምስ ሕዝቢ ብለይቲ፤ ብፋኑስ ኪቐብሩ ከለዉ፤ ጀብሃ ኩነታት ኪዕዘቡ መጹ። ዚድልዮም ሥሊሎም ከአ ከዱ።

¹⁶ ደቂ ፈርሖን ዝበዘኑ ምሰባቲ አብ ዓዲም ተረፉ። ገለ ግን ንዓዲ ዘማት (ንሓሊብመንተል፤ ቊኒዕ...) ገጸም እልይ ኢሎም ነበሩ። አባቲ ኮነ ሕዝቢ ብፍላይ ነቶም መንእሰያት ኪእለዩ ግድን በሉዎም። ያና ኪቃጸል ከሎ፤ ከረን ኪቃጸል ዘሎ ስለ ዝመስሎም፤ “ከረን እንተነዲዱ ደኣ ናበይ ክንእለ” ቢሎም አብ ዓዲም ሰቕ ዝበሉ ብዙኃት ኢዮም። እንተኸፍኣስ ንምድሪ መንሳዕ ገጸም ኪሃድሙ ይሓስቡ ነበሩ።

ሰብካ ኮፍ በል” ዚብል ትእዛዝ ተዋህቦም። አብ ቀጽሪ እቲ ቤተ ክርስቲያን ከአ ቆብዖምን ብረቶም ጥራይ ዝርእ ወተሃደራት ብኸቢ ናብቲ ተአኪቡ ዝነበረ ሕዝቢ ገጽም፣ አዝጊቦም ነበሩ። ሕዝቢ ረዓደ።

ሕዝቢ ብረዓድ ተዋሒጡ እንከሎ፣ ሻምበል ከበደ በትሩ እናዋዛወዘ፣ መጺኡ “ከመይ ንዲርኩም” ቢሉ ዘረባኡ ፈለመ። ናብ አባቴ እናመልከተ ከአ “ንሰኻትኩም ምሁራት ኢኻትኩም” ሓቂ ከም እትሃረቡ ከአ ልበይ ይአምነለይ!! ... እዚ ዓዲ ካብ ትኂን ቆንጪ (ጀብሃ) ደገን ድዩ፣” ቢሉ ሓተተ። አባቴ ከአ በምሓርኛ ጌሮም “እዚ ጊዜ ሕማቕ፣ ሰማዒ ከአ ብዙኅ ሰለ ዝኾነ፣ አንን ንሰኻን ግልል ኢልና እንተንሃረብ ዝሓሸ ኮይኑ ይረአየኒ...” በሉ። አባቴ ምስ ሕዝቢ እንታይ ኪብሉ ኮም ዘለዎም አቕዲሞም ተማኪሮም ነይሮም ኢዮም። ኩነታት በሰኻዲራ አሰንቢዱም ሰለ ዝነበረ፣ “ጀብሃ ርኢና” ብምባሎም፣ ጀብሃ ኬሰሰ ቡሎም ንዚኸእሉ ጸገም ሸለል ኢሎም፣ ዘላ ሓቂ ኪዛረቡ ተሰማሚዖም ነበሩ። ሻምበል ንሓሳብ አባቴ ተሓጉሱ ሠመሮ። አባቴ ልብሲ ክህቶም አራጊፎም፣ ምስ ሻምበል ከበደ ተተሓሒዞም፣ ናብ ቤት ጽሕፈት አባቴ አተዉ። እቶም ዝተረፉ ወተሃደራት ንደቂ ተባዕትዮን ደቀንስትዮን በበይኖም ጌሮም ምጉብዕባዕ ቀጸሉ።

አባቴን ሻምበልን ኪዛተዩ ናብ ቤት ጽሕፈት ምስ አተዉ፣ አባቴ «ሳዕሪ ጸናዕቲ ንሕሱም መዓ ልቲ» ከም ዚበሃል፣ ንሕሱም እዋን መሓለውታ ዓቕሮማ ዝጸንሑ ቢራን አብ ዝሑል ብራሽ ዝጸንሑ ማይን ምስ ቀረቡሉ፣ ብርሃኡን ድኻምን ዝተጠቐሰ ሻምበል ከበደ፣ “አብዚ በረኻዚ ከአ ቢራ ይርከብ!” ኢሉ እናሓሰበን እናመስገንን ተሓጉሱ ኪሰቲ ጀመረ።¹⁷ ናብቲ ቀንዲ ነገሮም ከአ አተዉ። ሻምበል አብቲ ከባቢ ጀብሃ ምህላዎምን ዘይምህላዎምን ምስ ሓተቶም፣ አባቴ “አብዚ ከባቢ ጀብሃ መሊኦም አለዉ። ሎሚ አይረአኹዎምን። ትማሊ ግን መሊኦም ነይሮም። ሰለዚ እዚ ጎበታት አይትእመኑዎ።...” በሉም።¹⁸ ሻምበል ከአ “መሣርሒ አሎምዎዶ፣ እንታይ ኢዩኽ ዓይነቲ።” ቢሉ ሓተቶም። አባቴ “መሊኡ አለዎም፣ ዓይነቲ ግን አይፈልጠን ኢዩ” ቢሉም መለሹሉ። ሻምበል “ንሕና ከምዚ ኢሉ ሓቂ ዝነግረና ኢና ንደሊ” በሉም። ብኡንብኡ ከአ ሀሊኮፕተር መጸእ አብ ቀጽሪ ቤት ጽሕፈት ቊምስና ክትዓልብ ዘምበዩት። አብኡ ዝነበረ

ሠለስተ ጋባ ኪቕረጸ ትእዛዝ ተምንላለፈ። አባቴ “አንታ ብኸንደይ ጸዕሪ ዘሰናዩን ኢዩን” ቢሉምኳ እንተጨደሩ፣ ሰማዒ ግን አይረኽቡን። ዓሊባ ዘድልዮ ጌራ ከአ ቀልጢፋ ከደት።

ቀጽሪ ቤተ ክርስቲያን ኮነ እንዳ ቆሞሰ ብወተሃደራት አዕለቕሊቓ ነበረት። ሓደ ቀይሕ፣ ረጉድ አኽባሪ ሕጊ ቢሎም ዚጽውዑ ወተሃደር፣ “ሻለቃ ከበደ፣ እዚ ዓዲ ይቃጸል፣ ግን ቕድሚት ንቕጽል” በሉ። ሻለቃ ሓንሳእ ሰቓ ድጎሪ ምባል “ብወገይ እዚ ዓዲ ዚ አይቃጸልን ኢዩ!!” በለ። አኽባሪ ሕጊ ተሰኪሙም ዝነበረ ሳንጣ አውርድ አበሉ፣ ካብኡ ሓደ ጽሑፍ አውጺኡ፣ “መምርሒና ካብ ‘ዓንሰባ ጀሚርኩም ክሳዕ መንሳዕ እናቃጸልኩም ኪዱ፣’ እንድዩ” ዚብል ቢሉ ብጽሑፍ ረትዮ። ነንሓድሕዶም ተጠማመቲ፣ ሻለቃ ከበደ ግን ሓሳቡ አይቀየረን።

ነቲ ተአኪቡ ዝነበረ ሕዝቢ ከአ “አዋጅ መንግሥቲ ሰሚዕኩሙዎ አሎኹም። እቲ አዋጅ “አንድዱ” ጥራይ ኢዩ ዚብል። ካህንኩም ዝኾነ ሕጻንውን ክትቀትሉ እንተኾንኩም፣ ቅድም ንኣይ ቅተሉኒ ሰለ ዝበሉኒ፣ ምእንቲ እዞም ካህንን እግዚአብሔርን ንገድፈኩም አሎና። ካብዚ እንተልገስኩም ግን ይሕሸኩም። ከመይ እቲ ድጎሪይ ዚመጽእ ካባይ ዝኸፍእ ወይ ዝሓይሽ ኪኸውን ዚከኣል ኢዩ” በሉም። አባቴ ከአ “እዛ ዓዲ፣ ዓዲ ሰላም ኢዩ፣ ካብ በልኩማሰ ዓዲ ሰላም ምኂና ዚገልጽ ጽሑፍን ደግድልና። ኮሎኔል ዋላናኳ ፈርሖን ሰላማዊት ዓዲ ምኂና ሰለ ዝፈለጡ ኢዮም፣ አብዘላቶ ክተርፍ ዝወሰኑ።¹⁹” በሉም። ነዛ ልመና አባቴ መልሲ ከይሃበላ፣ ፊሰካ ነፊሑ ወተሃደራቲ አኪቡ፣ ብምብራቓዊ ወገን ፈርሖን ዘሎ ሩባ አቢሎም ኪኸዱ ተበገሱ። አባቴ ንሻለቃ ከፋኑዉዎ ከለዉ፣ ወተሃደራት “ኣነ እዚኣ ረኽቢ” እናተበሃሃሉ፣ ንብረት ሓዞም ኪኸዱ ረአዩዎም። “አንታ ሻለቃ፣ እዞም ወተሃደራት ንብረት ዓዲ ዘሚቶም አለዉ። እንታይ ኢዩ እዙ ሓዞም ዘለዉ።” በሉም። ሻለቃ መልሲ ከይሃበ ምሰባቴ ተፋንዩ መንገዱ ቀጸለ።

አባቴ “ተመስገን” እናበሉ ናብ ቤት ጽሕፈትም እንተተመልሱሰ፣ ንሶም ምስቲ ሻለቃ አብ ደገ ከለዉ፣ ወተሃደራት ተመኹልዮም አትዮም፣ ኩሉ ንብረቶም በታቲኖም ዘድልዮም ዘሪፎም ከዱ። ፈርሖን ከአ ሓዊ ደአሎም ዘቐቃጸሉዎምበር፣ ንብረት ምርሳይሰ ዝገደፋላ ዮብሎምን።

¹⁷ “ዓገራይ መዓልቲ፣ መዓል አባቴ ምስ ጀብሃ ከም ገሰ አብ ዝሰሓቡሉ፣ ነቲ አባቴ ንድገት ሕዝቦም ዝፈጸሙ ተግባር እናጠቐሱ፣ “ንጦር ቢራ ክፈትኩም ከም እተስትዩም ንፈልጥ ኢና!” እናበሉ፣ ዩፈራርህዎም ከም ዝሰሩ ይዝከር።

¹⁸ “ነቲ አብ ቀጽሪ ቤተ ክርስቲያን ተአኪቡ ዝነበረ ሕዝቢ ፈርሖን፣ ወተሃደራት ልክዕ እዙ ነባቴ ብሻምበል ከበደ ዝቐረበሉም ሕቶ፣ “አብዚ ከባቢ ጀብሃ አሉዉዶ!” ዚብል ቀረበሉም። ሕዝቢ ከአ ምስባቴ አቕዲሞም ቃሎም ሓደ ኪኸውን ከም ዘለዎ ተሰማሚዖም ሰለ ዝነበሩ፣ “እወ መሊኦም አሉዉ” ቢሉም መለሹ።

¹⁹ “በ1970 ፈርሖን ናብ ፈላጻርብ ክትግዕዝ ብመንግሥቲ ተወሲኑ ነይሩ ኢዩ። እዚ ከአ ካብ ጽርግሮ ርሒቓ ሰለ እትርከብ፣ ተሰግኦም ነበረት” ይብሉ አባ ተወልደብርሃን።

ሐንጋሪ ወተሃደራት ንእገረ መንገደም፣ ገለ ቊሽታት ፈርሖን አቃጽሎ ዝገደደ ግን ንሓንጎል ዝተባህለት ዓዲ ብምልእታ አቃጽሎም ሰብ ሓንጎል፣ ገለ አብ በስክዲራ ከም ዝሞቲ ርኢና፣ ገለ ከአ ንፈርሖን... ፋሕ ፋሕ ኢሎም ጸኑሑ። ሓንጎል ካብ ፈርሖን መገዲ አስታት ፍርቂ ሰዓት ኮይና፣ ካብ ፈርሖን ብወገን ሰሜን አቢላ እትርከብ ኢያ። ብዕድል አጀርባብ ርሕቕ ሰለ ዝበለት፣ ናብኡ ገጸም ከይከፋ፣ ንመንሳዕ ገጸም ብምኽድ ሮራ መንሳዕ፤ ዜን፣ አግዓሮ፣ አይባባ... እናቃጽሎን እናዘረፉን መንገደም ቀጸሉ።

ሳይታዝ ዝተረፉ ሰብ ሳንቃ ብምኽንያት እቲ አብ ሞንጎ ወተሃደራት ኢትዮጵያን ጀብሃን ዝተገብረ ውግኢ፣ ከኅታት ህድእ ምስ በለ፣ ከሉ ንብረቶም አግዓዙ። ድጎሪ ምቅጻል በስክዲራ፣ ወተሃደራት ንዝተወሰነ እዋን ነቲ ገዛውቲ መጽለሊ ይጥቀሙሉ ነበሩ። አብ መወጻእታ ግን ከም ዝተቐጸለት ይፍለጥ።

ነዚ ጭካኔ ዝመልአ ፍጻሜ ዝተቐመመ አሎዶ፤

ብዓቢኡ እቲ ቃልሲ ንናጽነት ኤርትራ ዝግበር ዝነበረ ከም ሓደ ዝለዓለ ተቐውሞ ከም ዚሕሰብ ዜካትዕ አይኮነን። ብዘይካ እቲ ሽዑ ዝካየድ ዝነበረ ምንቅስቃስ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ እዚ ህልቂት ምድረ ሰኩናን ያናን ኪፍጸም እንከሎ፣ ገለ ዝተቐመመ አካል ኔሩዶ፤ ዚብል ሕቶ ምምላሽ ቀሊል አይኮነን። ድጎሪ ሕጂ ኪምለስን ኪጽናዕን ዘለዎ አርእሰቲ ኢዩ። ብሓፈሻኡ ኪርአ ከሎ ግን ነዚ ፍጻሜዚ ብዜድምዕ አገባብ፣ ዝኾነን በዓል ሥልጣን መንግሥቲ ይኹን በዓል ሥልጣን ቤተ ክርስቲያን ዝተራእዩ አይመስልን።

ብርግጽ ብሰንኪ እዚ ፍጻሜዚ ሕዝቢ ልቡ ቅሒሩ፣ ብልቡ ኤህ ዚብል ብዙኅ ኢዩ ነይሩ። መርኣያ ጎዘኡ ሕዝቢ፣ አብ ህልቂት ያና ንዝሞቲ መግዛዚ ዚኸውን ጣቓ ዓለባ ከም ዘወፈዩ ይፍለጥ። ቃሉ አስሚሑ ዓው ኢሉ ዝተዛረበስ ኔሩዶ ኢልና ንገለ ውሉናት ሰባት ሓቲትና ናይዞም ዚሰዑሱ ሰባት ረኺብና አሎና። ብርግጽ ብዙኅ መጽናዕቲ እንተዚግበር ዝተዛረቡ አይምተሳእኑን ዚብል ርእይቶ አሎና። ንሕጂ ብቐሊሉ ክንረኽቦ ዝኽእልና፣ ብአፍ ዝተነግረና ሠለስተ ተቐውሞ ጥራይ ከቕቐርብና ናይ አመሪካዊ ሚስተር ሂዩ፣ ናይ አቡነ አብርሃ ፍራንሱዋን፣ ናይ አባ አጎስጢኖስ ተድላን።

1- አብ ከረን ዝቐመጥ ዝነበረ አመሪካዊ ሚስተር ሂዩ ዝተባህለ፣ ነዚ ግፍዒ ያናን ሰኩናን ብሓባር ብጽኑዕ ዝተቐመመ ሰብ ኢዩ። ዓው ቢሉ ድምጽ አስሚሑ ጥራይ ዘይኮነስ፣ ያና ከይዱ ነቲ ህልቂት ሥኢሉ ከም ዘቃለሉን ብኃይሉ ከይዱ ሬሳ ኪቐብር ከም ዝፈተነን ይምስከረሉ። ከምዚ ሰለ ዝገበረ ከአ ብ24 ሰዓት ካብ ሃገርና ጠቐሊሉ ኪወጽእ ብመንግሥቲ ኢትዮጵያ ከም ዝተገደደ ይፍለጥ።²⁰

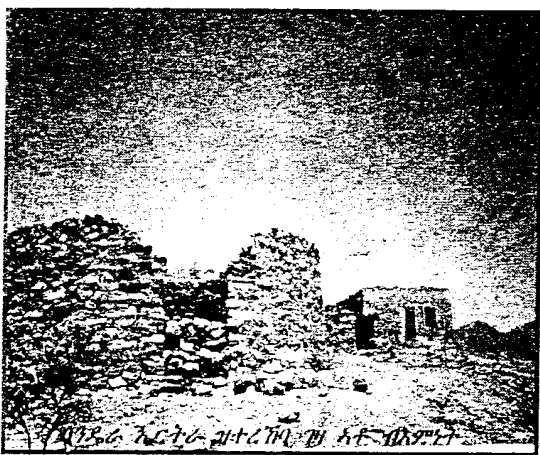
2- ናይ አቡነ አብርሃ ፍራንሱዋን፣ ቦቲ እዋንቲ ጳጳስ ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን ዝነበሩ፣ አብ ከረን ሓፍ ዘይብል ሰብከት የስሙሉ ከም ዝነበሩ ይዝከር። ካብዚ መሪር ስብከቶምን ትብዓቶምን ዝነቐለ፣ ክርስቲያን ጥራይ ዘይኮነ፣ አስላምውን ከይተረፈ፣ “እቶም ጎጺር፣ ጸሊም ሰብአይ ኪዛረቡ ኢዮም እሞ ንኺድ ንስማዕ...” እናበሉ ዝመጹ ከም ዝነበሩ ይዝንቱ። አቡነ አብርሃ፣ “ቆልዓ ሰበይቲ ቀቲልካ አብ ከተማ ምፍካር፣ እግዚአብሔር ዘይፈትዎ ተግባር ኢዩ፤ ንጹሕ ሰብ ኪቐትል ንላፍነት ዘለዎ የሎን።...” እናበሉ ነቲ ዚፍጸም ዝነበረ ግፍዒ ይቃወሙዎ ከም ዝነበሩ ዓበይቲ ዓዲ ከተማ ከረን ይምስክሩ።

3- ካቶሊካዊ ፈላሲ አባ አጎስጢኖስ ተድላ፣ ነዚ ዝተፈጸመ ግፍዒ፣ ብዓይኒ ፖሊቲካ ዘይኮነስ ብዓይኒ መሰል ወድ ሰብ ብምጥማት፣ አዝዮም ከም ዚጓዩ፣ ጓሂኦም ከአ ናብቶም ቦቲ እዋንቲ አብ ኤርትራ ዝለዓለ ሥልጣን ዝነበሮም አስራተ ካሳ ከም ዜቐረቡ ይንገር። አባ አጎስጢኖስ ናብቲ ሽዑ “ጠቐላይ ግዛት” ተባሂሉ ዚጽዋዕ ዝነበረ ቤት ጽሕፈት አሥራተ ካሣ ከይይም፣ አብቲ ፊት ቤት ዕዮ ናይዞም በዓል ሥልጣን ኮይኖም፣ “አቤት፣ አቤት...” እናበሉ ዓው ኢሎም ኪጭድሩ ጀመሩ። አሥራተ ካሳ ብመሰከት ቅልቅል ኢሎም ተዓዘብዎም እሞ ደወል ጭር አቢሎም ተላካኢኺኦም ጸዊዖም ከኅታቱ ኪጸሪ አዘዝዎ፤ ልኡኽ አጣይቑ “ሓደ ምሳኹም ኪራኸቡ ዝደለዩ ፈላሲ ኢዮም” በሎም። አሥራተ ካሣ ነባቴ ኪእትዉ ፈቐዱሎም።

አባ አጎስጢኖስ ምስ አሥራተ ካሣ ምስ ተራኽቡ ከምዚ ቢሎም ተዛረቡ፤ “ክቡር ጉይታና፣ እዚ አብ ግዝእትኩም ዝፍጸም ዘሎ ህልቂት ትሰምዑዎዶ አሎኹም፤ ሕዝብኹም ኪድምሰሰ፣ ኪጭፍለቑ አይትቐብሩን ዲኹም፤ ከመይ ተረኽቦ አይትብሉን ዲኹም፤” ምስበሉ አሥራተ ካሣ ግር ዝበሎም መሲሎም ኪረእዩ ደለዩ። አባቴ ቀጺሎም “ዘይተረድኣኩም አይመስለንን!! ግን ደጎን ከረድኣኩም፤ ብመን ተደምሲሱ ትብሉ ትኾኑ! እታ ጫካን አደ፣ ኢትዮጵያ፣ ንደቃ ትድምስሰ፣ አብ ምድሪ ተስታርር አላ።... ንሕና ንቐብሪ

²⁰ እዚ ተቐውሞ ናይ ሚስተር ሂዩ አባ መስቀል አቢባን (ማ.ካቶሊክ)፣ አቶ ግርማይ ጋብርን (በዓል ቊረዕ) ዝነገሩና ኢዩ።

ነቺልና አሎና። ዝግድሰኩም እንተኾይኑ ሃዩ ቐበሩ ሰዓቡና።...” ኢሎምም ጸው ኢሎም ወጹ። አሥራተ ካሣ ቤት ዕዮአም ገዲፎም ብነድሪ ኪወጹ ዝረአዩ ገለ ፈተውቶም፤ ነባቲ ክይቀትሉዎም ብምሰጋእ፤ ነዛ ነገር ብኸመይ ከም ዘድቅሱዎ ኪበላሓቲ ጀመሩ። ሓሲቦም ከአ ዓርኪ አባ አጎስጢኖስን፤ አበ ነፍሲ አሥራተ ካሣን ዝኾኑ፤ ሊቀ መዘምራን ሞገስ ዑቕጣጊዮርጊስ ኪደቅስዎ ከምዚኸእሉ ተረጺአም፤ ናብአም ከዱ። ሊቀ መዘምራን ናብ አሥራተ ካሣ ከይደንጎዩ ከይደም፤ ልቦም ዝልቦም፤ አባ አጎስጢኖስ እግዚአብሔር ዝጸልአሎም ስሕው ዝበሉ ፈላሲ እምሲሎም ብምቕራብ ካብ ቁጠዓ እዞም በዓል ሥልጣን ኣናገፍዎም።።

መዛዘሚ

እዚ መሪር ግፍዒ አብ ጽሑፍ ከነሰፍሮ ዝደለና፤ ነቲ ዝተፈጸመ ህልቂት እናዘከርና፤ ቂምን ጽልእን ከነውርስ፤ ኪሓዊ ዝጀመረ በሰላ ዳግማይ ንምቕላል ዘይኮነስ፤ ንጹሕ ሰብ ኪግፋዕ ከም ዘይብሉ! ውግእ ኪድገም ዘይብሉ! ጽዩፍ ነገር ምኺኑ ተአሚኑሉስ፤ አብዚ ሣልሳይ ሸሕ ዝፍልመሉ ዘሎ ሓዲስ መዋዕል፤ ሰባት ካብቲ አብ ሰኩና ዝተፈጸመ አሰቃቂ ኩነታት ኪመሃሩ ከም ዚኸእሉ ብምእማን ኢዩ። ንፖለቲካዊ ዕላማኻ ክትብል፤ ደይ መደይ ኢልካ ንጹሓት ሰባት ምቕታል፤ ውዲሉ ጊዲሩ ደሞም ከም ዝልክመካ ንምዝኸኻር ኢዩ።

ዘባ ሰኩና ብጊዜ ንጉሥ ኃይለሥላሴ ይኹን ብጊዜ ደርጊ፤ ዝያዳ ካልእ ሕዝቢ፤ ርኡይ ዝኾነ ግፍዒ ካብ ዝወረደም ዘባታት፤ እቲ ብቐዳምነት ዚሥራዕ ኢዩ። አብ 1970 ሕዝቢ ሰኩና፤ ከም ከበሮ ቤተ ክርስቲያን ብኸልተ ወገን (ብመንግሥቲ

ኢትዮጵያን ብተጋድሎ ሓርነት ኤርትራን) በብተርታ ዝጽፋዕ ዝነበረ ሕዝቢ ምኺኑ ካብዚ ዝረአናዮ ታሪኽ ንርዳእ። በቲ አብ አምላኽ ዘለዎ ሓያል እምነት ተደጊፋ፤ “ከም ወርቂ ብሓዊ” ዝተፈተነ እሞ፤ ብተደጋጋሚ ንዝወረደ ጸገም ሥዒሩ ዝወጸ፤ ዘይሕለል ሕዝቢ ኢዩ።

አብ 1988 እውን ብዙኅ ግፍዕን ምክልባትን ኣጋጢሙ ከም ዝነበረ ዝርሳዕ አይኮነን። ብፍላይ ግን ከይጠቐስናዮም ክንሓልፍ ዘይንደሊ ከልተ ሰማዕታት አቦታት ሰብ ፈለጻርብ አለዉ፤ **አቶ ዛይድ ሓጎስን አቶ ሓጂ አርበድን** ዝተባህሉ፤ ሥርዓተ አምልኽአም ኪፍጽሙ፤ መቕጽርያ ኪደግሙ ኣጋ ምሸት ደወል ቤተ ክርስቲያን ስለ ዝደወሉ፤ ወተሃደራት ኢትዮጵያ “ንሻዕብያ ብደወል ጌርኩም ምልክት ሂብኩሙዎም” ብምባል፤ ምሉእ መዓልቲ አብ ፀሓይ ሰጢሖም ወዓሉ። ምሸት ምስ ኮነ ንኹሉ አካላቶም ብበሊሕ ካራ እናጨንድሉ ብዘሰቅቑ አገባብ ከም ዝተቐትሉ ዝርሳዕ አይኮነን። እዚ ታሪኽ እዚ’ውን ብመዓልቲ ኪጸሓፍ ተሰፋ አሎና።

ሕጂ አብዚ እዋንዚ፤ ሕዝቢ ሰኩና፤ ፀሓይ በሪቕሉ፤ ብሩህ ተሰፋ ተቐኒቲ፤ ብጽፍሩ ዓዱ ኪሃንጽ ዚጋደል ዘሎ ሕዝቢ ኢዩ። ፍረ እምነቱን ቃልሱን ከአ ብቤተ ክርስቲያንን ብመንግሥትን እቓልቦ ረኺቡ ብነፍስን ብሥጋን ዚምዕብል ዘሎ ሕዝቢ ኢዩ ክንብል ንደፍር።

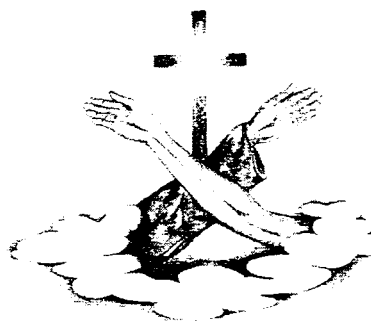
ድኅሪ ናጽነት፤ እቲ አብ ሰኩና ዝተመርጸ መቐብር ሓርበኛትት፤ ከምቲ ናይ ከረን አብ ዮና ዝኾነ፤ ናይ ሰኩና እውን አብ በስክዲራ ኮይኑ እንተዝኸውን ክንደይ ምጽበቕን፤ ነዞም ንጹሓት ሰባት’ውን ከይተረፈ ሓወልቲ ምኽኖም። ደቂ ዓዲ ከም ዝበሉና፤ ጥቓ ጽርግያ ኪኸውን ብዚብል፤ ካብ በስክዲራ ወጸኢ አብ ዝኾነ በረኻ ምግባሩ አይግድን። “መቐብር ሓርበኛታት” አብ ውሽጢ እቲ ዜሕዝን ታሪኽ ዝተፈጸመሉ በስክዲራ እንተዝኸውን ክንደይ መምሓረ!! ሕጂ’ውን ናብኡ እንተዝምለስ ዚብል ሓሳብ ከኸቐርብ አገዳሲ ኮይኑ ይረአየና።

**አባ ተወልደበርሃን ገብረመድኅንን
አባ ዘርኢያዕቆብ ዑቕጣሚካኤልን
ማኅበር ካቶሊክ**

፡ እዚ ተቓውሞ አባ አጎስጢኖስ ተድላ ዝኾነና፤ አባ ወልደኢየሰስ እማን (ማ. ካቶሊክ) ኢዮም።

ትምጸእ መንግሥትከ

ብተመሃርቲ ማኅበር ንኡሳን ኣገዋት ካፑቺን
ዚጎተም መንፈቓዊ መጽሔት
ገጀረት-ኣሥመራ

ADVENIAT REGNUM TUUM

A Six-monthly Review
published by
The Capuchin Students
P. O. Box 1185, ☎ 120472
Asmara (Gaggiret) Eritrea

መበል ፵፬ ዓመት
ቍ.፫፻ ፩ይ መንፈቓ ፲፱፻፺፫
ቍ.፫፻ ፪ይ መንፈቓ ፲፱፻፺፫

44th year
N° 73 1st Semester 2000
N° 74 2nd Semester 2001

ኃላፊ መጽሐፍት

አባ ተክሉም ብርሃኑ

መራሕተ መጽሐፍት

ኃው ዮሴፍ ዑቕባጊዮርጊስ

ኃው ወርቁ ተፈራ

ኃው ዘኤዎስ ተክለማርያም

ኃው ሃብተማርያም አብርሃ

ኃው ርስቶም አሚኑ

EDITOR IN CHIEF

Abba Teklom Berhane

EDITORIAL BOARD

Br. Yosief Ukbaghiorghis

Br. Werku Tefera

Br. Zekewos Teklemariam

Br. Habtemariam Abrha

Br. Restom Amine

Layout and Typesetting

by

ADVENIAT REGNUM TULUM

Pro Manuscripto

De Superiorum Licentia

ቤት ማገተም ፍራንቸስካና አሥመራ

Printed by Franciscana P.P.

Asmara August 2001